

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nesezdané soužití

Zuzana Nováková

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Zuzana NOVÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0283P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Nesezdané soužití**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

- Úvod
- Pojem nesezdaného soužití
- Práva a povinnosti
- Veřejnoprávní aspekty
- Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2023

Čestné prohlášení

Tímto čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Nesezdané soužití“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2024

.....

Zuzana Nováková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné připomínky, které mi při tvorbě této práce ochotně poskytoval. Poděkování také patří mé rodině a přáteli, kteří mi byli po celou dobu studia oporou.

Obsah

Úvod	1
1. Nesezdané soužití	4
1.1. Definice nesezdaného soužití	4
1.2. Historický exkurz	4
1.3. Terminologie.....	8
1.4. Vznik a zánik nesezdaného soužití.....	8
1.5. Nesezdané soužití a homosexuální páry	9
1.6. Zasnoubení	10
2. Instituty OZ významné pro vymezení obsahu nesezdaného soužití	12
2.1. Osoba blízká	12
2.2. Domácnost.....	13
2.3. Společná domácnost	14
2.4. Rodinná domácnost	15
2.4.1. Ochrana rodinné domácnosti.....	16
2.5. Více společných domácností	17
3. Vzájemná práva a povinnosti osob v nesezdaném soužití	18
3.1. Konkrétní práva a povinnosti	19
3.1.1. Ochrana osobnosti	20
3.1.2. Souhlas se zásahem do integrity.....	21
3.1.3. Náhrada újmy sekundárním obětem.....	24
3.1.4. Náklady pohřbu	25
3.1.5. Náhrada za výživu při usmrcení	25
3.1.6. Právo volby pohřbu	25
3.1.7. Nakládání s tělesnými ostatky.....	28
3.2. Majetkové vztahy v nesezdaném soužití	29
3.2.1. Spoluvlastnictví	29
3.2.2. Vypořádání investic a bezdůvodné obohacení.....	32
3.2.3. Pasiva.....	33
3.3. Společné bydlení	36
3.4. Dědické právo.....	37
3.4.1. Další minimální ochrana po smrti kohabitanta.....	40
4. Nesezdané soužití a dítě	42
4.1. Obecně o rodině a rodičovství.....	42
4.2. Mateřství.....	44

4.2.1.	Asistovaná reprodukce	44
4.2.2.	Anonymní a utajené porody	45
4.2.3.	Náhradní mateřství	46
4.3.	Otcovství	46
4.3.1.	Domnělé otcovství.....	49
4.4.	Osvojení.....	50
4.5.	Práva neprovdané matky	51
5.	Veřejnoprávní aspekty nesezdaného soužití	54
5.1.	Právo sociálního zabezpečení.....	54
5.1.1.	Zákon o důchodovém pojištění	54
5.1.2.	Zákon o nemocenském pojištění	55
5.1.3.	Zákon o životním a existenčním minimu	56
5.1.4.	Zákon o státní sociální podpoře.....	56
5.1.5.	Zákon o pomoci v hmotné nouzi.....	57
5.1.6.	Zákon o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě.	57
5.2.	Trestní právo.....	57
5.2.1.	Trestní zákoník	57
5.2.2.	Trestní řád.....	58
6.	Úvahy <i>de lege ferenda</i> ve světle právní úpravy evropských zemí	60
6.1.	Jakým směrem se vydat.....	61
6.2.	Obsah nové právní úpravy.....	63
	Závěr.....	67
	Cizojazyčné resumé	70
	Seznam použitých zkratk právních předpisů	72
	Seznam použitých zdrojů.....	73

Úvod

Pod pojem nesezdaného soužití je možné podřadit mnoho různorodých životních situací. V obecné rovině je nesezdané soužití představováno soužitím jakýchkoliv osob, které nejsou sezdány. Tato práce se však zaměřuje pouze na nesezdané soužití, které představuje alternativní formu soužití k manželství a registrovanému partnerství.

Nesezdané soužití je možné také označovat jako faktické manželství, manželství na zkoušku, partnerské soužití nebo kohabitace, což vypovídá o blízkosti tohoto zákonem neupraveného institutu k legislativně vymezeným pojmům manželství a registrovaného partnerství. Navzdory tomu, že obsah nesezdaného vztahu se v mnohém shoduje s institucionalizovanými formami soužití, *de lege lata* se mezi nimi činí značný rozdíl. Uvědomuje si toto nerovné postavení přes 200 000¹ párů, které se nachází v nekodifikované formě soužití?

Kromě statistických údajů o rozmachu tohoto společenského trendu vypovídá i fakt, že nesezdané soužití již není v odborných kruzích toliko nereflexivním tématem, jak tomu bylo na počátku tohoto století. Existuje řada odborných publikací, jež se zabývají tímto tématem. Již v roce 1998 vyšel v právním periodiku článek týkající se nesezdaných párů. Na autorky tohoto článku Z. Gregorovou a Z. Králíčkovou navázal se svými úvahami v roce 2009 D. Elischer. Po rekodifikaci soukromého práva v roce 2021 přišel s dalšími poznatky M. Palásek. V roce 2015 se konala konference Dny práva pořádaná Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Výsledkem konference se stal mimo jiné sborník příspěvků dotýkajících se mnoha právních aspektů nesezdaného soužití. Do učebnic rodinného práva je pravidelně zařazována kapitola o jiných formách soužití muže a ženy. Pro svou společenskou aktuálnost je nesezdané soužití i oblíbeným tématem diplomových prací.

Přestože nesezdané soužití bylo již mnohokrát podrobena právnímu rozboru, klade si tato práce za cíl spojit dosavadní poznatky a podat komplexní výklad o právech a povinnostech nesezdaných párů. Dále je záměrem práce odpovědět na otázku, jaká právní ochrana je poskytována osobám, které se nachází v nekodifikované formě soužití. Součástí textu bude i zhodnocení, zda se ochrana jeví jako

¹ V roce 2011 existovalo v České republice 234 346 faktických manželství. Jedná se o údaj získaný Českým statistickým úřadem při posledním sčítání lidu. Zdroj: Český statistický úřad. *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech*. Online. czso.cz. 2011. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>. [cit. 2023-10-07].

dostačená, či nikoliv. Ačkoli úkolem práce není provést srovnání neformálních a formálních svazků, již od prvních řádků bude docházet k porovnávání nesezdaného soužití obzvláště s manželstvím, ale také s registrovaným partnerstvím, neboť je vhodné poukázat na odlišnosti těchto alternativ soužití.

Při hledání odpovědí na vytyčené otázky jsou podkladem pro tuto práci zejména právní předpisy, komentářová literatura, odborné monografie, odborné články a v neposlední řadě i judikatura. Při vyvozování závěrů jsou aplikovány vědecké metody, zejména analýza, dedukce, komparace a generalizace.

Práce je členěna na úvod, stať a závěr. Obsah je rozpracován do šesti kapitol, které se dále člení na podkapitoly a oddíly, jež by na sebe měly logicky navazovat. Struktura práce se vyznačuje od obecného ke konkrétnímu.

První kapitola vymezuje základní pojmy spojené s nesezdaným soužitím. Úvodní kapitola také obsahuje krátký historický exkurz, jehož cílem není podat detailní historický přehled, ale je začleněn se záměrem poukázat na některé historické okolnosti, jež mohly ovlivnit současnou podobu nesezdaného soužití.

Druhá kapitola obsahuje detailní výklad o osobě blízké a domácnosti, neboť se jedná o stěžejní obecné instituty zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), prostřednictvím kterých jsou upravena vzájemná práva a povinnosti kohabitantů.

Třetí kapitola se zaměřuje na co nejvíce práv a povinností osobní i majetkové povahy, jež přichází v úvahu. Práce se na některých místech dotýká nejen vztahu mezi kohabitanty, ale také práv a povinností ve vztahu k třetím osobám. Některá z rozebíraných témat nesezdané páry v běžném životě často nepotkávají, i přesto by měly být v povědomí kohabitantů všechny právní konsekvence spojené s nesezdaným soužitím.

Čtvrtá kapitola je věnována právním vztahům vznikajícím s příchodem dítěte. V okamžiku narození dítěte nastává pro nesezdané páry zlom, jelikož je možné zavítat do právní úpravy rodinného práva, která doposud na nesezdané soužití nedopadala. Vedle určování mateřství a otcovství jsou rozebrány také negativní důsledky nesezdaného soužití v podobě nemožnosti osvojení.

Pátá kapitola nabízí pohled do veřejnoprávních aspektů nesezdaného soužití. Úpravu práv a povinností nesezdaných párů je možné nalézt v právních předpisech trestního práva a práva sociálního zabezpečení.

Poslední pátá kapitola uvádí úvahy *de lege ferenda* ve světle právní úpravy evropských zemí. Práce přichází se dvěma možnostmi, jak by bylo možné docílit vyšší právní ochrany nesezdaných párů.

1. Nesezdané soužití

1.1. Definice nesezdaného soužití

Český právní řád nedefinuje pojem nesezdaného soužití ani jej nepoužívá, nicméně v odborné literatuře z oboru práva či sociologie lze nalézt řadu definic. Pro účely této práce je nesezdané soužití vymezeno jako faktické soužití dvou osob mimo manželství a registrované partnerství, vytvářející dlouhodobé životní společenství.

Takto formulovaná definice nese řadu shodných znaků s kodifikovanými formami soužití. Manželství je definováno v § 655 OZ jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon*“ a dle § 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „ZRP“), registrované partnerství představuje „*trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem.*“

Všechny tři definice obsahují shodně zásadu monogamie a prvek dlouhodobého či trvalého soužití, přičemž „*soužití se považuje právem za trvalé, jestliže tu jsou objektivně zjištělné okolnosti, které svědčí o úmyslu vést takové společenství trvale, nikoliv jen na přechodnou dobu.*“² Odlišnost nesezdaného soužití spočívá v existenci pouze faktického vztahu. Na rozdíl od manželství a registrovaného partnerství se nejedná o právem vymezený a upravený institut zakládající statusový poměr. Mezi osobami, které žijí v nesezdaném soužití, existuje sice poměr, ale ten je faktický, alternativní, neinstitucionalizovaný a nestatusový.³ Vstupem do nesezdaného soužití se dle aktuální právní úpravy nemění ani statusové ani majetkové poměry osob, avšak současně není pravdou, že by obsahem nesezdaného vztahu nebyl soubor určitých práv a povinností. Vzájemná práva a povinnosti kohabitantům vyplývají zejména na základě aplikace institutů obecné části občanského zákoníku.

1.2. Historický exkurz

Nesezdané soužití je dozajista aktuální společenský fenomén. V souvislosti s jeho vymezením je vhodné zařadit krátký historický exkurz, neboť již v historii lze nalézt některé atributy tohoto institutu.

² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10.06.1982, sp. zn. Cpj 163/81.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 142.

Římské právo znalo soužití muže a ženy v různých formách. V tehdejší společnosti bylo rozšířeno manželství, konkubinát a contubernium. Byl to právě konkubinát, ve kterém je možné spatřovat některé shodné znaky se současnou kohabitací. Konkubinát se vyznačoval „*trvalým pohlavním soužitím osob svobodných, kdy úmyslem muže není mít manželku, ale jen souložníci.*“⁴ Ke konkubinátu se často uchýlovali lidé, kterým v uzavření manželství bránila některá ze zákonných překážek. Překážka mohla spočívat ve volbě povolání, v rozdílných společenských poměrech či v duševní chorobě. Byly také stanoveny překážky, které se v právních řádech vyskytují dodnes. Jedná se o již existující manželství nebo příbuzenský poměr. Konkubinát byl poměr faktický, nikoliv právní, a především se nejednalo o vztah monogamní. Teprve s příchodem křesťanství se konkubinát stal monogamní. Konkubinát vylučoval řádné manželství, stejně jako řádné manželství vylučovalo konkubinát. Nemanželské děti, jež se narodily z konkubinátu, měly lepší postavení než jiné nemanželské děti. Otcí nad dětmi nevznikala *patria potestas* a dětem náleželo právo na výživu vůči otcí. Další výhodou dětí narozených z konkubinátů byla možnost legitimace otcem.⁵

Za zmínku také stojí úprava starověkého Egypta. V tehdejší pokrokové společnosti probíhalo soužití muže a ženy spíše neformálním způsobem. Manželství se zakládalo smlouvou, jež měla být sepsána až v okamžiku, kdy mezi mužem a ženou nastal spor. Teprve postupem času se začaly objevovat i svatební smlouvy, které upravovaly majetkové poměry budoucích manželů. Základní povinností muže bylo finančně zabezpečit ženu a jejich společné děti. Žena měla pečovat o domácnost a vychovávat děti.⁶ Zároveň však měli muž a žena téměř rovnoprávné postavení. Každý mohl volně nakládat se svým majetkem nebo se nechat rozvést. Progressivní myšlenka váženého postavení žen pocházela z titulu dárkyně potomstva.⁷

Přesuneme se na naše území, kde soužití muže a ženy prošlo tisíci lety vývoje, než se na počátku 21. století do popředí dostal sociální jev s názvem nesezdané

⁴ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 135.

⁵ Tamtéž, s. 135 a 149.

⁶ KETTNEROVÁ, Lucie. *Staroegyptské manželství bylo rovnocenným svazkem, rozvody byly vcelku běžné*. Online. iForum. 2014. Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/iforum-15043.html>. [cit. 2023-10-09].

⁷ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Populární právní knižovna. Praha: Orbis, 1962, s. 27 a 28.

soužití. Společenské změny, které k tomuto vedly, se odehrávaly v dlouhodobých odstupech.⁸

Již Břetislavova dekreta z roku 1039 obsahují pravidla pro soužití muže a ženy. Manželství stvrzené Bohem je považováno za jediný přípustný způsob soužití. Ženy, jimž se narodilo nemanželské dítě, jsou podle tohoto nejstaršího písemného právního dokumentu perzekuovány.⁹ Břetislavova dekreta také stanovují církve jako orgán příslušný k soudnímu projednání všech manželských záležitostí. Pravomoc církve ve věcech manželských byla od té doby zásadně popřena až v 16. století.¹⁰ Křesťanské myšlenky obsažené v kanonickém právu mají poté vliv na utváření manželského a rodinného života až do poloviny 20. století. Církev se stávala součástí státu a prosazování křesťanských myšlenek do právních norem bylo nevyhnutelným důsledkem. Křesťanské učení o rodině je vybudováno na instituci manželství. Katolické manželství je ovládáno principy monogamie, svátostné povahy manželství a nerozlučitelnosti za života manželů.¹¹ Jiné formy soužití jsou tak na dlouhá staletí společensky nepřijatelné. Zásah pro dogmatické soužití muže a ženy představoval vznik protestantských církví, které se rozšířily s rozvojem humanismu a renesance. Protestanské učení odmítalo zásady katolického manželství. Formulováním principu rozlučitelnosti manželství byl odstartován staletí trvající rozkol, který se v právních řádech projevil především zákazy sňatků mezi mužem a ženou různých vyznání. V reakci na to katolická církev zavedla pevnou formu uzavírání manželství, což se dotklo zejména do té doby uzavřených klandestinních¹² a presumptivních manželství. Presumptivní manželství představovalo v podstatě církví legalizovaný konkubinát.¹³ Pravdivý obraz o tehdejší společnosti si lze vytvořit jen obtížně, protože středověcí kronikáři byli zpravidla církevní příslušníci a texty, jež vytvářeli, více odpovídaly jejich představám o cudném manželství, než aby svědčily o skutečnosti, která mohla zahrnovat volnomyšlenkářskou promiskuitu.¹⁴

⁸ ELISCHER, David. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum*. 2009, č. 7, s. 259.

⁹ *Břetislavova dekreta*. Online. dějepis.com. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/dokument/bretislavovy-dekrety/>. [cit. 2023-10-09].

¹⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. 1. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 505.

¹¹ Tamtéž, s. 504.

¹² Tajně uzavřená manželství.

¹³ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 61 a 62.

¹⁴ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Populární právní knižnice. Praha: Orbis, 1962, s. 75.

Volba způsobu soužití se podepsala také na právním postavení dětí. Fakt, že děti narozené mimo manželství neměly stejné postavení jako děti narozené z manželství, není překvapivý. Církev však činila rozdíly i mezi nemanželskými dětmi v závislosti na tom, zda se narodily z trvalého konkubinátu, náhodného spojení nebo zda se jednalo o dítě nevěstky. Nejhorší postavení bylo přiznáno dětem narozeným z cizoložství, jelikož byla zakázána jejich legitimizace následným sňatkem rodičů. Práva nemanželských dětí zprvu prakticky neexistovala, až postupem času se začala objevovat vágní ustanovení týkající se nároku na výživu.¹⁵

Na tradice kanonického práva navázaly i první moderní zákoníky obsahující normy rodinného práva. Bylo uzákoněno nerovné postavení mužů a žen v § 91 a 147 císařského patentu č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“). V § 155 OZO bylo stanoveno, že nemanželské děti nepožívají stejných práv jako děti narozené z manželství. Nicméně první pozitivní ustanovení ve vztahu k nesezdanému soužití lze spatřovat alespoň ve stanovení minimálních práv neprovdané matky dle § 167 a násl. OZO.

V období první republiky bylo řešeno několik legislativních návrhů z oblasti rodinného práva. Nesezdaného soužití se dotýkal zejména zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Jeho přínos byl však velmi malý, a to zejména z důvodu, že trvalo téměř devět let, než bylo přijato prováděcí vládní nařízení a zákon mohl být aplikován.¹⁶ Snahy zákonodárců řešit populační problémy¹⁷ tehdejší společnosti byly negativně ovlivněny příchodem další války. Ústava z roku 1920 sice neuznávala výsady pohlaví, rodu a povolání, ale v platnosti byl stále OZO i s jeho negativními ustanoveními, která např. v § 139 OZO přiznávala právo na výživné pouze nezletilým manželským dětem. Rovnost mužů a žen byla výslovně zakotvena na ústavní úrovni až v roce 1948, současně s tím došlo i ke zrovnoprávnění dětí narozených mimo manželství. Poúnorové zákoníky se sice zcela distancovaly od církevního vlivu, ale v souladu se státní ideologií byla rodina založená manželstvím základem státu. Instrukce manželství tedy i nadále zůstala preferovanou formou soužití. Podle mnohých tak společenské zřízení před rokem

¹⁵ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 67 a 68.

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. 1. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 529 až 531.

¹⁷ Populační problémy spočívaly zejména v nedostatečné sociální péči o váleční sirotky. Dále docházelo k majetkové diskriminaci nemanželských dětí. Nezaopatřené děti žily v chudobě a jejich úmrtnost byla vysoká.

1989 nereflektovalo výskyt nesezdaných párů. Ovšem již právní předpisy komunistického režimu poskytovaly kohabitantům minimální práva, a to v oblasti bytového hospodářství, dědění a sociálního zabezpečení.¹⁸

1.3. Terminologie

Z absence legální definice nesezdaného soužití vyplývá, že v právním řádu nenalezneme ani jednotné označení pro osoby, jež se v něm nachází. V běžném životě používané pojmenování „*partner/partnerka*“ je od nabytí účinnosti ZRP legislativně vyhrazeno pro stejnopohlavní páry, které vstoupily do registrovaného partnerství. Veřejnoprávní předpisy¹⁹ užívají termíny „*druh/družka*“, které na rozdíl od soukromoprávních reagují na výskyt nesezdaného soužití ve společnosti a jeho potřebu reflexe v právních předpisech. Pro soukromoprávní účely lze druhem a družkou rozumět osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.²⁰ Nadále bude v textu práce pro ty, kteří žijí v nesezdaném vztahu, používáno pouze označení druh a družka, druhové nebo kohabitanté.

1.4. Vznik a zánik nesezdaného soužití

Vznik a zánik nesezdaného soužití je neformální skutečností, vztah mezi kohabitanty začíná a končí zpravidla fakticky. Na rozdíl od právem upravených forem soužití není ke vzniku nesezdaného soužití vyžadováno právní jednání či jiné právem předvídané náležitosti.²¹ Současně ovšem není vyloučeno, aby druhové založili nesezdaný vztah smlouvou. Výhodou takové smlouvy je přesné stanovení vzniku nesezdaného soužití.

Základní premisou pro vznik nesezdaného poměru je vůle osob žít jako pár v trvalém svazku, dále se předpokládá emocionální a intimní blízkost osob a také existence společné domácnosti. Konkrétní okolnosti vedoucí ke vzniku mohou být velmi různorodé v závislosti na způsobu života.

Vzniku nesezdaného soužití také samozřejmě nebrání žádné zákonné překážky. Podstatný význam může mít neexistence překážky věku, neboť osoby, jež

¹⁸ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. 1. díl.* Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 603.

¹⁹ Např. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění nebo zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo.* 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 142.

²¹ Srov. § 656 a násl. OZ nebo § 2 a násl. ZRP.

nemohou uzavřít manželství z důvodu nedostatečného věku, mohou být schopné vytvořit životní i ekonomické společenství.

Další nerelevantní překážkou pro vznik nesezdaného soužití je již existující manželství nebo registrované partnerství. Osoby mohou tvořit nesezdaný pár a současně být v úředním svazku s jinou osobou, nicméně problematické v tomto ohledu je, že z judikatury Nejvyššího soudu vyplývá nemožnost příslušnosti ke dvěma nebo více společným domácnostem.²²

Zánik nesezdaného vztahu (obdobně jako vznik) není vázán na formalizované právní jednání. K zániku dochází dohodou nebo jednostranným projevem vůle. Jako výhodné se může jevit, že není třeba naplnit zákonem určený taxativní výčet důvodů, které se zpravidla musí prokazovat, aby byl svazek rozloučen. Zároveň podmínkou zániku není ani povinnost rozhodnout o určení práv a povinností k případnému společnému nezletilému dítěti, což může být v rozporu s principem nejlepšího zájmu dítěte.

Nesezdané soužití dále zaniká smrtí jednoho z kohabitantů nebo také uzavřením manželství či registrovaného partnerství s druhým kohabitantem. Specifickou skutečností, která by nevedla k zániku nesezdaného soužití, avšak k zániku institucionalizovaných svazků ano, je změna pohlaví. Změnu pohlaví dle § 21 odst. 2 písm. b) zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „ZSZS“) nelze provést u osob, které uzavřely manželství, nebo které vstoupily do registrovaného partnerství a tento poměr trvá. Pro případ, kdy by se nepostupovalo v souladu se ZSZS, stanoví § 29 odst. 2 OZ, že změna pohlaví vede k zániku manželství nebo registrovaného partnerství.

1.5. Nesezdané soužití a homosexuální páry

Výše uvedená definice nesezdaného soužití nečiní rozdíl mezi heterosexuálními a homosexuálními páry. Jedná se o rozporuplnou otázku, na kterou není jednotná odpověď. M. Hrušáková a Z. Gregorová uvádí, že nesezdané soužití je faktické soužití muže a ženy bez uzavření manželství.²³ Oproti tomu D. Elischer se přiklání k možnosti vztáhnout institut nesezdaného soužití i na páry stejného pohlaví.²⁴ K tomu je nutno podotknout, že právní postavení kohabitantů je vymezeno zejména

²² K tomu blíže podkapitola Více společných domácností.

²³ GREGOROVÁ, Zdeňka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*. 1998, č. 5, s. 210.

²⁴ ELISCHER, David. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum*, 2009, č. 7, s. 262.

prostřednictvím osoby blízké a společné domácnosti. Tyto instituty se při splnění zákonem daných předpokladů budou vztahovat stejně na homosexuální páry jako na heterosexuální páry. K podpoře těchto argumentů dále slouží fakt, že homosexuální páry již disponují právem vstoupit do registrovaného partnerství, jež představuje vyšší formu soužití než neformální soužití, a *maiori ad minus* jim musí svědčit možnost předstupně v podobně nesezdaného soužití.

Také právní řády států Evropské unie zakotvující kohabitaci jako jednu z alternativ soužití osob staví zpravidla na roveň soužití homosexuálních a heterosexuálních párů.²⁵ Komise pro evropské rodinné právo rovněž reaguje na aktuální společenskou situaci vypracováváním principů pro *de facto* svazky, přičemž nečiní rozdíly mezi různopohlavními svazky a těmi stejnopohlavními.

Rovnost pohlaví vyplývá z definice nesezdaného soužití obsažené v těchto nezávazných principech evropského rodinného práva, jež se dotýkají majetku, živovací povinnosti a dědického práva párů ve faktických svazcích. Odborníci seskupení v Komisi pro evropské rodinné právo uvádí, že nesezdané soužití je takové, ve kterém spolu dvě osoby žijí jako pár v trvalém svazku. Zároveň také používají pojem kvalifikované nesezdané soužití, v němž se nachází partneři, jež udržují trvalý vztahu po dobu nejméně pěti let nebo mají společné dítě.²⁶

V neposlední řadě je potřeba zmínit, že ke stejnému závěru dospěl i Evropský soud pro lidská práva. Extenzivní výklad čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zahrnuje pod pojem nesezdané soužití heterosexuální i homosexuální páry.²⁷

1.6. Zasnoubení

V souvislosti s vymezením pojmu nesezdané soužití je vhodné zmínit také institut zasnoubení, neboť muž a žena, kteří hodlají vstoupit do manželství, jsou do okamžiku souhlasného projevu vůle při sňatečném obřadu stále pouze druhem a družkou. Zákon pro tyto osoby stanoví legislativní zkratku snoubenci, kterým ukládá určitá práva a povinnosti před vstupem do manželství. Zajímavá právní

²⁵ PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života? *Právní rozhledy*. 2021, č. 4, s. 124 a 125.

²⁶ Principle 5:1 Definitions, The principles of European family law regarding the property, maintenance and succession rights of couples in de facto unions. Online. ceflonline.net. Dostupné z: <http://ceflonline.net/principles/>. [cit. 2023-10-16].

²⁷ PALÁSEK, Milan. *Nesezdané soužití v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015*, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 125.

otázka vyvstane v okamžiku, kdy všechny okolnosti směřují k uzavření manželství, avšak manželský svazek nakonec nevznikne. V úvahu přichází aplikace několika ustanovení OZ. V první řadě se jedná o předšmluvní odpovědnost. Chování jednoho ze snoubenců může vést ke vzniku předšmluvní odpovědnosti z titulu jednání o smlouvě bez úmyslu smlouvu uzavřít dle § 1728 odst. 1 OZ nebo z titulu porušení informační povinnosti dle § 1728 odst. 2 OZ. Informační povinnost snoubenců může být porušena nesdělením skutečností, jež by mohly mít vliv na platnost manželství nebo okolností, které by mohly ovlivnit zájem snoubence uzavřít manželství.

Dále může dojít k odvolání daru pro nevděk dle § 2072 OZ. Snoubenec, jemuž obdarovaný snoubenec úmyslně nebo z hrubé nedbalosti ublížil tak, že zjevně porušil dobré mravy, může, neprominul-li to obdarovanému snoubenci, od darovací smlouvy pro jeho nevděk odstoupit. Dárce má právo požadovat vydání celého daru, a není-li to možné, zaplacení jeho obvyklé ceny. Výklad jednotlivých podmínek, za kterých dochází k revokaci, je velmi obsáhlý. Pro sledované téma je zejména podstatné, že ublížení může nastat v rovině fyzické i psychické. Za nevděk však nelze považovat případy, kdy chování obdarovaného je reakcí na jiné neadekvátní jednání dárce, tedy pokud by se snoubenci podíleli na vzniku neshod.²⁸

ZRP osoby, jež hodlají vstoupit do registrovaného partnerství nijak nepojmenovává, nicméně v případě naplnění hypotéz ustanovení o darování a předšmluvní odpovědnosti se užijí tyto normy stejně jako u heterosexuálních snoubenců.

²⁸ ELISCHER, David. [§ 2072 Revokace daru pro nevděk obdarovaného]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721–2520)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2023-10-21].

2. Instituty OZ významné pro vymezení obsahu nesezdaného soužití

2.1. Osoba blízká

Vymezení osoby blízké je pro sledované téma stěžejní, pokud se zákonodárce rozhodl v OZ upravit práva a povinnosti mezi druhy, využil k tomu mimo jiné právě osobu blízkou. Z § 22 odst. 1 OZ vyplývá, že množinu osob, které spadají pod tento institut, lze rozdělit do tří kategorií. První kategorie je tvořena příbuznými v řadě přímé, sourozenci, manželi a partneři, do druhé kategorie jsou zařazeny osoby v poměru rodinném či obdobném a třetí kategorie obsahuje osoby sešvagřené a osoby spolu trvale žijící.

Kohabitanté nejsou osobami blízkými ex lege na rozdíl od manželů nebo registrovaných partnerů. Manželé a registrovaní partneři spolu s dalšími taxativně vymezenými osobami jsou sobě navzájem osobami blízkými již na základě statusového postavení. Jejich vůle nebo jiné faktické okolnosti nejsou právně významné pro posouzení, zda se jedná o osoby blízké.

Osoby v poměru rodinném nebo obdobném se za osoby sobě navzájem blízké považují pouze za předpokladu, že újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, by druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Nesezdané páry dle komentářové literatury nelze označit za osoby v poměru rodinném. I když zákon dále neupřesňuje pojem rodinného poměru, lze dovodit, že tato skupina zahrnuje osoby, které se nachází v příbuzenském vztahu, resp. osoby příbuzné od třetího stupně nepřímé (pobočné) linie.²⁹

Oproti tomu poměr obdobný rodinnému poměru cílí na soužití osob, jež vykazuje znaky trvalosti, stálosti a vzájemné sounáležitosti, ale není zde prvek příbuzenství.³⁰ U kohabitantů se navíc předpokládá také sdílení intimního života. Vzhledem k výše popsaným vlastnostem nesezdaného soužití lze druhy zařadit pod poměr obdobný rodinnému. Z dikce zákona však nelze přesně vymežit, zda vnímání újmy, které se váže na existenci citového vztahu, musí být oboustranné.³¹ Na tuto otázku odpovídá Nejvyšší soud, jenž ve svém rozhodnutí ze dne 21.04.2015,

²⁹ FRINTA, Ondřej. [§ 22 Osoba blízká]. In ŠVESTKA, Jirí; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1–654)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2023-11-05].

³⁰ ³⁰ FRINTA, Ondřej. [§ 22 Osoba blízká]. In Tamtéž.

³¹ MELZER, Filip In MELZER, Filip; TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 303.

sp. zn. 21 Cdo 4987/2014, uvádí, že popsany stav musí být dán u obou osob. Posouzení, zda vztah vykazuje takovou intenzitu a kvalitu, aby újmu, kterou utrpěla jedna osoba druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní, je třeba provádět vždy ve vztahu ke konkrétnímu případu, nelze zobecnit podmínky a vyvodit jednotný závěr, kdy dané ustanovení aplikovat, a kdy již nikoliv. Pojem újma v daném ustanovení může představovat újmu na zdraví, majetku nebo zásah do osobnostních práv.³² Ve vztahu ke třetí kategorii osob blízkých je potřeba zmínit, že poměr rodinnému obdobný bude existovat i tam, kde nebude dán prvek trvalého soužití.

Poslední kategorie osob blízkých se zaměřuje na osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. Z pohledu kohabitantů je relevantní okruh osob, jenž spolu trvale žijí, jelikož i v tomto případě se jedná o jeden z definičních znaků, které by mělo nesezdané soužití vykazovat. Komentářová literatura vnímá osoby, jež spolu trvale žijí, jako „osoby, které spolu vzájemně vytvářejí trvalé životní společenství, tedy zejména spolu sdílí soukromé sféry svých životů, podporují se, pomáhají si a mají úmysl žít spolu po dobu předem časově neomezenou.“³³ Podstatné je, že podmínkou podřazení pod osoby spolu trvale žijící není existence společné domácnosti.³⁴ Obdobné závěry vyplývají i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, když dovedil, že neexistuje jen jediný způsob, jak vést soukromý či rodinný život.³⁵ Osoby sešvagřené a osoby spolu trvale žijící se za osoby blízké prohlašují na základě vyvratitelné domněnky, což znamená, že je připuštěn důkaz opaku v podobě prokázání stavu, kdy újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně nepociťovala jako újmu vlastní.

2.2. Domácnost

V návaznosti na výklad pojmů nesezdané soužití a osoby blízké je nezbytné také pojednat o institutu domácnosti, zvláště o společné domácnosti. Jak bylo již několikrát zmíněno, druh a družka tvoří společenství osob, společenství poté vykazuje výše uvedené znaky, na které se váže pojem domácnost.

³² DOBROVOLNÁ, Eva a HRUDÍK, Jan In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 176.

³³ FRINTA, Ondřej. [§ 22 Osoba blízká]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1–654)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2023-11-05].

³⁴ FRINTA, Ondřej. [§ 22 Osoba blízká]. In Tamtéž.

³⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7.11.2013 ve věci *Vallianatos a ostatní proti Řecku*.

Domácnost lze chápat třemi způsoby, a to jako lidské obydlí přizpůsobené k bydlení, jako společenství osob spolužijících anebo jako kombinaci obojího.³⁶ Domácnost je vymezena také v teorii jako „*hospodářská jednotka bez právní subjektivity, která je tvořena osobními a majetkovými složkami.*“³⁷ Současná právní úprava obsažená v OZ neobsahuje definici domácnosti, ale v řadě ustanoveních je tento pojem použit, a to v různém smyslu. Z důvodové zprávy k OZ vyplývá, že význam pojmu je třeba dovodit z konkrétní situace, formulace či kontextu.³⁸

V případech, kdy OZ používá domácnost bez přívlastku společná nebo rodinná, může být osobní složka domácnosti tvořena pouze jednou osobou.³⁹ Tento závěr lze dovodit z § 691 odst. 1 OZ, který říká, že „*nemají-li manželé rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti; ...*“. Každý z manželů si poté vytváří vlastní domácnost založenou na majetkové složce.

2.3. Společná domácnost

Současné pojetí společné domácnosti odpovídá legislativní definici domácnosti obsažené v předchozím občanském zákoníku. Dle § 115 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ 1964“), domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Takto vymezené znaky soudní praxe označila jako nezbytné k vytvoření společné domácnosti a zároveň stanovila, že „*existence společné domácnosti nezávisí na tom, zda osoby, které společnou domácnost mají tvořit, znají a chápou pojem společná domácnost a jsou obeznámeny s tím, jaké jsou znaky společné domácnosti; podstatné je, zda zjištěný způsob soužití dvou či více osob znaky společné domácnosti (zjištěný dokazováním) podle okolností konkrétního případu naplní.*“⁴⁰

Pro vznik společné domácnosti mezi osobami je rozhodující skutečné a trvalé soužití, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb, což vede k tomu, že osoby spolu žijí, jako by byly členy rodiny.⁴¹ Za trvalé

³⁶ ELIÁŠ, Karel. Domácnost. *Ad Notam*. 2007, č. 3, s. 69.

³⁷ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 245.

³⁸ Legislativní rada vlády. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. Online. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR23309_2011_05_25?workspaceId=abace80f-f61a-4301-95f2-0b2873f9e654#unit-9377. [cit. 2023-11-10].

³⁹ Srov. domácnost osvojitele (§ 827 OZ), domácnost pěstouna (§ 968 OZ), samostatná domácnost potomka (§ 1661 OZ), spotřebitelova domácnost (§ 1840 OZ) či domácnost poškozeného (§ 2960 OZ).

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2018, sp. zn. 21 Cdo 5781/2017.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.09.2006, sp. zn. 21 Cdo 683/2006.

soužití je považováno takové soužití, jež není časově omezeno.⁴² Podmínkou pro založení společné domácnosti však zároveň není existence citového vztahu mezi spolužijícími osobami, i když u kohabitantů bude dán i tento prvek.

Společná domácnost se zpravidla utváří v okamžiku, kdy spolu kohabitanté začnou bydlet, ovšem nejedná se nepřekonatelnou podmínku. I v případech, kdy druh a družka bydlí odděleně, lze dojít k závěru, že došlo k naplnění zákonných i judikovaných znaků, a tím k vytvoření společné domácnosti,⁴³ podstatné je, aby se nejednalo pouze o občasné návštěvy nebo příležitostnou výpomoc.⁴⁴ Důvody odloučení jsou zejména dočasného charakteru, může se jednat o pracovní, studijní či jiné okolnosti vedoucí k potřebě oddělené domácnosti.

Z řady znaků společné domácnosti je velmi podstatné společné hospodaření. Společným hospodařením druh a družky je založeno spotřební společenství, jehož podstata spočívá v přispívání k úhradě a obstarávání společných potřeb. Kohabitanté ve společné domácnosti hospodaří se svými příjmy, což ovšem neznamená, že by veškeré finanční prostředky kohabitantů musely být vynaloženy na společnou domácnost. Druh i družka si mohou po naplnění potřeb společné domácnosti hospodařit s vlastními finančními prostředky podle své vůle.⁴⁵

2.4. Rodinná domácnost

Rodinná domácnost je dalším stupněm soužití osob. Musí být naplněny všechny znaky společné domácnosti a k tomu je kladen vyšší požadavek na osobní stránku, protože rodinnou domácnost mohou tvořit pouze osoby v rodinném nebo příbuzenském poměru. Okruh osob v poměru rodinném, který lze podřadit pod rodinnou domácnost, není v OZ blíže specifikován, primárně však vzniká mezi manželi.⁴⁶ Z ustanovení, jež upravují rodinnou domácnost, vyplývá snaha zákonodárce postavit rodinnou domácnost na manželském základu, když právě pouze rodinné domácnosti manželů je poskytována právní ochrana.

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 05.08.2005, sp. zn. 26 Cdo 1470/2004.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2013, sp. zn. 21 Cdo 292/2013.

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02.04.2020, sp. zn. 24 Cdo 3958/2019.

⁴⁵ KOPEČKOVÁ, Andrea. Domácnost jako institut soukromého práva. *Rodinné listy*. 2016, č. 7/8, s. 7.

⁴⁶ PSUTKA, Jindřich In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 99.

Druh a družka nemohou tvořit tento typ společenství. Nesezdané páry vytvoří rodinnou domácnost pouze za předpokladu, že se z jejich vztahu narodí dítě, tedy dojde k založení rodiny.⁴⁷

2.4.1. Ochrana rodinné domácnosti

Přestože pouze druh a družka nevytvoří rodinnou domácnost, je vhodné zařadit kapitolu o ochraně rodinné domácnosti z důvodu poukázání na znevýhodněné postavení kohabitantů zejména v případech, kdy se nesezdanému páru narodí dítě a založí tím rodinnou domácnost, ale ani poté se na ně až na jednu výjimku nevztahuje ochrana rodinné domácnosti poskytovaná OZ.

Právní ochrana rodinné domácnosti může být diferenciována do třech oblastí. Jedná se o ochranu majetku prostřednictvím institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Dále je do OZ začleněna ochrana obydlí, v němž se nachází rodinná domácnost a v neposlední řadě je poskytována ochrana členům rodinné domácnosti proti domácímu násilí.⁴⁸

Ochrana movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů, je velmi podstatná novota zařazená do OZ. Nicméně všechna ustanovení, jež upravují nakládání s obvyklým vybavením rodinné domácnosti, jsou navázána na jednání jednoho z manželů. Dle § 698 odst. 2 OZ je třeba souhlasu druhého manžela k nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, pokud se nejedná o věc zanedbatelné hodnoty. Shodně § 699 OZ hovoří o opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů. Zákonodárce nepřipouští vztahení těchto ustanovení na jiného člena rodinné domácnosti než na manžela/manželku. Nesezdané páry v tomto případě tedy nepoživají ochrany rodinné domácnosti, a to ani za podmínky, že by s nimi žilo nezletilé dítě. Zároveň nutno podotknout, že v těchto případech ochranu nelze vztáhnout ani na rodinnou domácnost tvořenou registrovanými partnery a nezletilým dítětem v důsledku aplikace § 3020 OZ.

Ke stejnému závěru lze dospět i v případě dispozice s rodinnou domácností jako obydlím. Z § 747 OZ vyplývá, že k nakládání s obydlím, v němž se nachází rodinná domácnost, je třeba souhlasu manžela.

⁴⁷ Srov. § 885 a 886 OZ.

⁴⁸ VINOPALOVÁ, Nikola. *Právní ochrana rodinné domácnosti v případech nesezdaného soužití*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 191.

V obou případech se tak jedná o ochranu před svévolným jednáním jednoho z manželů, které by mohlo poškozovat rodinnou domácnost, avšak nelze ji aplikovat na soužití kohabitantů anebo kohabitantů a nezletilého dítěte.

Zcela odlišným problémem je domácí násilí, na nějž musí reagovat nejen veřejnoprávní předpisy, ale i normy soukromého práva, zejména z důvodu, že k násilí dochází v soukromí, blízkou osobou a za zavřenými dveřmi.⁴⁹ OZ reaguje na situaci, kdy se společné bydlení manželů stane nesnesitelné v důsledku tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému členu rodinné domácnosti. Dle § 751 odst. 1 OZ může soud na návrh dotčeného manžela zasáhnout do práv druhého manžela tím, že mu omezí nebo vyloučí na stanovenou dobu právo bydlet v domě či bytě. Zákon se opět zmiňuje pouze o manželech, nicméně díky § 3021 OZ se ustanovení proti domácímu násilí použijí také v případech společného bydlení jiných osob, než jsou manželé, čímž je reflektován veřejný zájem na ochraně před domácím násilím.

2.5. Více společných domácností

Jako sporná otázka ve vztahu k jinak poměrně ustálenému institut společné domácnosti se jeví příslušnost jedné osoby k více společným domácnostem. Komentářová literatura uvádí, že je možné připustit, aby jedna osoba byla zapojena do více domácností a zároveň byly naplněny podmínky pro existenci hospodářské jednotky.⁵⁰ Proti tomuto názoru stojí judikatura Nejvyššího soudu, jenž ve svých rozhodnutích odmítá současnou existenci dvou společných domácností, když uvádí, že „*povaha společné domácnosti jakožto skutečného (faktického) a trvalého spotřebního společenství dvou nebo více fyzických osob zpravidla vylučuje, aby stejná fyzická osoba byla současně členem dvou nebo více společných domácností.*“⁵¹ Jako adekvátnější názor se jeví připuštění souběžné existence více domácností, neboť ve vztahu ke sledovanému tématu se může jednat např. o nemorální situaci, kdy manžel žije dvojím životem s manželkou a milenkou.

⁴⁹ Legislativní rada vlády. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. Online. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR23309_2011_05_25?workspaceId=abace80f-f61a-4301-95f2-0b2873f9e654#unit-9377. [cit. 2023-11-11].

⁵⁰ PSUTKA, Jindřich In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 100.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011.

3. Vzájemná práva a povinnosti osob v nesezdaném soužití

Z dosavadního výkladu vyplývá, že nesezdané soužití představuje kvalifikovaný vztah mezi osobami blízkými, které zpravidla žijí ve společné domácnosti, s čímž navazující zákonná ustanovení spojují právní následky.⁵² Nelze tedy bez dalšího tvrdit, že by mezi druhem a družkou nevznikal právní vztah. Kohabitanté disponují poměrně širokou paletou práv a povinností osobní i majetkové povahy, a to i přestože jsou jejich vzájemná práva a povinnosti převážně morálního charakteru. Následující kapitoly si kladou za cíl vyvrátit tvrzení D. Kovářové, že nesezdané páry žijí zcela mimo právní úpravu a je jim poskytována nulová právní ochrana.⁵³ Bezesporu tuto minimální právní úpravu nesezdaného poměru nelze stavět naroveň s úpravou manželského svazku, neboť zákon při úpravě vzájemných práv a povinností tradičně privileguje manželství. Ustanovení obsažená v části druhé OZ regulují mnoho aspektů manželského života. Základní premisou je, že manželé mají rovné povinnosti a rovná práva. Nicméně rovnost muže a ženy je zakotvena již na ústavní úrovni, a tudíž i nesezdané páry jsou si zcela rovný. Úpravou manželského soužití nadto prozařují zásady solidarity a ochrany slabší strany, díky kterým dochází ke korekci principu rovnosti tak, aby bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy.⁵⁴

Výsostné právní postavení manželství vyplývá zejména z množství zákonných práv a povinností. Dle § 687 odst. 2 OZ „*jsou manželé povinni si navzájem úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.*“ Nicméně nutno podotknout, že i tyto povinnosti nejsou z důvodu své abstraktnosti a obecnosti přímo vynutitelné, a tudíž mají pouze morální charakter, stejně jako u nesezdaného soužití. Podstatný rozdíl tkví v tom, že na tyto nevymahatelné povinnosti navazují další ustanovení s již konkrétním obsahem, kterého se lze domáhat soudní cestou.⁵⁵ Pouze manželé mají dle § 688 a násl. OZ právo na informace o finanční situaci druhého nebo být obeznámeni o pracovních

⁵² MELZER, Filip In MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 298.

⁵³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s.16.

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 68.

⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 48.

či jiných činnostech, zároveň jsou manželé povinni při volbě těchto činností brát zřetel na zájem rodiny a o záležitostech rodiny rozhodovat po dohodě s druhým manželem. Pro kohabity tato skupina práv a jim odpovídajících povinností zůstává v rovině morální, ovšem lze předpokládat, že ve fungujícím nesezdaném soužití druh a družka dobrovolně plní tato ustanovení.

To stejné platí i pro majetkovou sféru nesezdaného páru. Kohabitanti nemají povinnost poskytovat jeden druhému výživné. Druh a družka nakládají se svými finančními prostředky podle svého uvážení, což ve většině případů bude zahrnovat i dobrovolné plnění na potřeby druhé strany nesezdaného páru, přičemž nepůjde o bezdůvodné obohacení.⁵⁶

Pokud by kohabitanti nenaplnovali ať už osobní či majetkové atributy vztahu, jednalo by se o stav žádoucí, na kterém panuje shoda, nebo by se jednalo o okolnost vedoucí k zániku nesezdaného soužití. V případě zániku nesezdaného vztahu se druh a družka dostávají patrně do nejvíce znevýhodněného postavení z důvodu neexistující majetkové ochrany. Pouze rozvedenému manželovi svědčí dle § 760 OZ právo na výživné, pokud se po rozvodu není schopen sám žít a tato neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním.

Mezi kohabity nevzniká zákonné zastoupení a nemohou se tak vzájemně zastupovat ani v běžných záležitostech. V případě potřeby musí druh a družka přistoupit ke smluvnímu zastoupení dle § 436 a násl. OZ.

I přes tyto podstatné rozdíly lze v OZ nalézt situace, za kterých se nesezdané soužití vyrovná manželskému svazku. Mezi druhem a družkou, stejně jako mezi manželi, neběží promlčecí lhůta dle § 646 OZ a vydržecí doba dle 1098 OZ, a to po dobu trvání společné domácnosti.

3.1. Konkrétní práva a povinnosti

Žádné právní normy neupravují osobní ani osobně-majetkové poměry kohabitantů⁵⁷ v konkrétní a koncentrované podobě. I přesto napříč OZ existuje obecná právní úprava aplikovatelná na nesezdané soužití.

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 143.

⁵⁷ DVORÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 180.

3.1.1. Ochrana osobnosti

K ochraně osobnosti je v první řadě povolán člověk, jehož osobnostní právo bylo porušeno nebo ohroženo, a to podle všech právních předpisů upravujících ochranu osobnosti. Zároveň platí základní předpoklad, že do těchto práv lze zasáhnout pouze se svolením dotčené fyzické osoby. V případě, že by člověk nemohl uplatňovat svá osobnostní práva z jakéhokoliv důvodu, jsou oprávněny zasáhnout další zákonem určené osoby. Do okruhu oprávněných osob lze nově zařadit i druhy.

Všeobecné osobnostní právo je chráněno v § 81 a násl. OZ, přičemž § 82 odst. 1 OZ stanovuje výčet nároků, jež vznikají poškozené osobě. Poškozený disponuje jednak záporním nárokem, pomocí kterého se poškozený domáhá zákazu jednání, jež porušuje nebo ohrožuje jeho osobnost, jednak nárokem odstraňovacím, který slouží k odstranění následků neoprávněného zásahu. Vedle těchto zvláštních nároků se poškozená fyzická osoba může domáhat obecných nároků vyplývajících z porušení právní povinnosti, např. nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy.⁵⁸

Dle § 82 odst. 2 OZ se po smrti člověka může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoliv z osob jemu blízkých, stanovuje se tak posmrtná ochrana osobnostních zájmů zemřelého člověka. Kohabitanté, jako osoby sobě navzájem blízké, tedy disponují právem na postmortální ochranu osobnosti, jež představuje zvláštní původní osobní právo osoby blízké zemřelému, které vzniká v okamžiku smrti.⁵⁹ Pro nesezdané páry je toto ustanovení významným posunem, a to z toho důvodu, že v § 15 OZ 1964 byla přiznána aktivní věcná legitimace k postmortální ochraně fyzické osoby pouze manželu nebo partnerovi a dětem, a nebylo-li jich, rodičům zemřelé osoby.

Druh nebo družka po smrti jednoho z nich současně nabyde i právo vlastním jednáním zasáhnout do osobnosti zemřelého, případně udělit souhlas třetí osobě k zásahu, jakožto součást výkonu práva postmortální ochrany. Samozřejmostí je, že výkon tohoto práva se nesmí dostat do rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. Komentářová literatura dále uvádí, že k tomuto jednání je třeba

⁵⁸ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 471 a 472.

⁵⁹ DOLEŽAL, Tomáš In MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 537.

konsenzu všech osob blízkých. Tento závěr je odůvodněn tím, že posmrtné ochrany osobnosti se může domáhat každá z osob blízkých samostatně.⁶⁰

V souvislosti s ochranou osobnosti je vhodné zmínit také otázku přechodu práv z této ochrany. Smrtí fyzické osoby zaniká absolutněprávní ochrana poskytovaná § 82 odst. 1 OZ a současně vzniká právo osob blízkých na postmortální ochranu osobnosti. Může však nastat situace, kdy se fyzická osoba ještě za života domáhala upuštění od zásahu do osobnostního práva a zároveň požadovala odčinění újmy dle § 2910 OZ. Ve vztahu k upuštění od zásahu dojde k zániku nároku z ochrany osobnosti, protože plnění je omezeno na konkrétní osobu. Soudní řízení by tak mělo být pro tuto část nároku zastaveno dle § 107 odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“). Ovšem nárok na náhradu újmy nezaniká smrtí poškozeného a v řízení bude pokračováno s procesními nástupci dle § 107 odst. 2 OSŘ, kterými budou dědici zemřelého. Je tomu tak z důvodu aplikace § 1475 odst. 2 OZ, dle kterého pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Nárok na náhradu újmy se tak stává součástí pozůstalosti za předpokladu, že má být zadostiučinění poskytnuto v penězích, neboť např. právo na omluvu nelze považovat za dluh, a tedy za součást pozůstalosti.⁶¹ Pro kohabity, kteří mohou dědit na základě různých dědických titulů, představují tato ustanovení významnou právní ochranu.

3.1.2. Souhlas se zásahem do integrity

Udělení souhlasu k zásahu do integrity člověka nebo jeho odepření podle § 98 odst. 1 OZ představuje zvláštní zákonné zastoupení fyzické osoby, jež není schopna v daném okamžiku projevit vůli.⁶² Jako první je k udělení informovaného souhlasu dle OZ povolán zákonný zástupce.

Nutno podotknout, že ohledně osob, které lze označit za zákonné zástupce ve vztahu k danému ustanovení, nepanuje shoda. T. Doležal považuje za zákonné

⁶⁰ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 492.

⁶¹ POŘÍZEK, Jan. *Kdy právo na náhradu nemajetkové újmy nezaniká smrtí poškozeného či povinného*. Online. PRAVNÍ PROSTOR. 2018. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/kdy-pravo-na-nahradu-nemajetkove-ujmy-nezanika-smrti-poskozeneho-ci-povinneho>. [cit. 2023-11-16].

⁶² TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 570.

zástupce rodiče a opatrovníka.⁶³ Oproti tomu P. Tůma uvádí, že se jedná o „obecného“ zákonného zástupce, kterým je pouze rodič.⁶⁴ Tento názor se jeví jako vhodnější, protože opatrovnictví je takové zastoupení, které je založeno rozhodnutím soudu v případech předvídaných zákonem.⁶⁵

T. Holčapek a P. Šustek dovozují z § 98 OZ, že jako první budou povoláni kromě zákonného zástupce i soudem jmenovaný poručník, opatrovník nebo soudem schválený člen domácnosti. Domnívají se, že soudem určený zástupce by měl mít přednost před dalšími potenciálními zástupci vymezenými v daném ustanovení, a to z důvodu, že tyto osoby byly soudem určeny k ochraně zájmů zastoupeného a jsou tak nejvypovolanějšími osobami k rozhodnutí.⁶⁶ S tímto názorem se patrně nelze ztotožňovat, protože § 98 odst. 1 OZ hovoří pouze o zákonném zástupci, z čehož nelze dovodit úmysl zákonodárce, aby se první věta § 98 odst. 1 OZ vztahovala i na zástupce určené soudem jakožto zákonné zástupce. Výklad podle T. Holčapka a P. Šustka by byl ovšem pro nesezdané páry příznivější, neboť jeden z kohabitantů by mohl být druhému ustanoven jako opatrovník a nebyl by tak ponechán pouze jako neurčitá osoba blízká, povolána až v poslední řadě k udělení souhlasu.

Pokud osoba, do jejíž integrity má být zasaženo, nemá zákonného zástupce, vyžaduje se dle § 98 odst. 1 OZ souhlas přítomného manžela, rodiče, nebo jiné osoby blízké. Druh nebo družka jsou oprávněni k udělení informovaného souhlasu za předpokladu, že jsou přítomni. Zákon žádným způsobem neřeší možný spor mezi přítomnými osobami a zároveň z dikce daného ustanovení ani nelze vyvodit závěr, že se jedná o striktní pořadí k udělení souhlasu. M. Palásek se domnívá, že kohabitanté by měli být upřednostněni před rodiči při udělení souhlasu, a to z důvodu, že druh a družka mezi sebou vytváří silné citové pouto, a tudíž mají zvýšený zájem na ochraně druhého.⁶⁷

Jinak tomu je v případě, že nikdo z této skupiny není přítomen v okamžiku, kdy je třeba souhlas udělit. Zákon vyžaduje souhlas manžela, a není-li, souhlas

⁶³ DOLEŽAL, Tomáš In MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 593.

⁶⁴ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 570 a 571.

⁶⁵ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 322.

⁶⁶ HOLČAPEK, Tomáš a ŠUSTEK, Petr. [§ 98 Udělení souhlasu dalšími osobami]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1–654)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2023-11-22].

⁶⁷ PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života? *Právní rozhledy*. 2021, č. 4, s. 130.

rodiče, popřípadě jiné osoby blízké, pokud je lze bez obtíží zjistit a zastihnout a jestliže je zřejmé, že nehrozí nebezpečí z prodlení. Tímto je nastolena pevně daná posloupnost, podle které kohabitant může souhlas udělit až subsidiárně po manželovi a rodičích, pokud by v daném případě přicházely v úvahu.

Za předpokladu, že není možné získat souhlas žádným z výše uvedených způsobů, může souhlas udělit jiná přítomná osoba, která o dotčenou osobu osvědčí mimořádný zájem. Vzhledem k tomu, že druh a družka by měli být vždy považováni za osobu blízkou, je pro ně toto ustanovení nerelevantní.

Při udělení souhlasu je dle § 98 odst. 2 nutno brát zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasazeno, a to v souladu s tím, že zásah do osobnostního práva je možný pouze se svolením dotčené fyzické osoby. Jedná se o korektiv informovaného souhlasu pro určeného zástupce, který je oprávněn vyslovit souhlas se zásahem.⁶⁸

Pro běžný život je ovšem velmi důležitá působnost tohoto ustanovení, neboť úprava obsažená v OZ se nebude vztahovat na zdravotní péči, která nejčastěji představuje zásah do tělesné integrity člověka. Tato oblast je pokryta speciálními předpisy⁶⁹, jež budou aplikovány přednostně před OZ. Za předpokladu, že pacient s ohledem na svůj zdravotní stav nemůže souhlas udělit a zároveň se nejedná o zdravotní služby, které lze poskytnout bez souhlasu, tak je dle § 34 odst. 7 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „ZZS“), k vyslovení souhlasu s poskytováním zdravotních služeb primárně povolána osoba určená pacientem. Dále ZZS zcela jasně vymezuje posloupnost, pokud pacient neurčí osobu oprávněnou udělit souhlas nebo tato osoba není dosažitelná. Jedná se o manžela nebo registrovaného partnera, není-li takové osoby nebo není-li dosažitelná, vyžaduje se souhlas rodiče, není-li takové osoby nebo není-li dosažitelná, vyžaduje se souhlas jiné svéprávné osoby blízké, pokud je známa. Za předpokladu, že kohabitant nebude schopen projevit svoji vůli a uvést druhého kohabitanta jako oprávněnou osobu, zůstává stále alespoň možnost k udělení souhlasu s poskytováním zdravotních služeb prostřednictvím institutu osoby blízké. Problém by mohl nastat, pokud by se jednalo o kohabitaci z nevěry a osoba, která je pacientem, by se nacházela v existujícím manželství. V této teoretické situaci by např.

⁶⁸ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 571.

⁶⁹ ZZS a ZSZS.

družka byla upozaděna, pokud by se manželka pacienta rozhodla uplatnit své právo dle § 34 odst. 7 ZZS.

3.1.3. Náhrada újmy sekundárním obětem

Ustanovení § 2959 OZ poskytuje i nesezdaným párům právo na náhradu újmy způsobenou duševními útrapami zapříčiněnými ztrátou nejbližší osoby nebo fatálním a neodvratitelným zásahem do tělesné integrity jednoho z kohabitantů.

Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví jsou oprávněnými osobami dle § 2959 OZ manžel, rodič, dítě nebo jiná osoba blízká. Jedná se tedy o demonstrativní výčet osob blízkých bez pevně stanoveného pořadí, který kohabitanty nepopíratelně staví do pozice sekundárních obětí.⁷⁰ Škudce má povinnost k náhradě újmy za předpokladu, že svým jednáním či opomenutím v rámci některého ze zákonem upravených odpovědnostních typů zapříčinil smrt nebo zvláště závažné ublížení na zdraví.⁷¹

Způsob a rozsah náhrady újmy jsou nejpodstatnějšími, avšak současně nejproblematičtějšími otázkami. Částečnou odpověď dává samotný § 2959 OZ, dle kterého je odčinění poskytováno v penězích a v takovém rozsahu, jenž plně vyváží utrpení. Jedná se o neurčitý právní pojem, který je rozvíjen prostřednictvím judikatury se zřetelem na konkrétní případ tak, aby byl naplněn požadavek spravedlivého uvážení.

Odlišná stanoviska ve svých rozhodnutích v této věci zastávají Nejvyšší soud a Ústavní soud.⁷² Ve vztahu k nesezdanému soužití je podstatné, že Nejvyšší soud opakovaně zdůrazňuje, že při určení výše relutární náhrady za vzniklé duševní útrapy je třeba zohlednit mimo jiné i intenzitu vztahu se zemřelým.⁷³ Soudy rozhodující o výši náhrady nemajetkové újmy mohou současně ve svých úvahách zohlednit všechny prokázané okolnosti dokreslující vztah pozůstalé osoby a zemřelého.⁷⁴

⁷⁰ Na rozdíl od OZ 1964 je posilněno postavení nesezdaných párů, neboť již není vyžadován požadavek společné domácnosti.

⁷¹ VOJTEK, Petr. [§ 2959 Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521–3081)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2023-12-08].

⁷² Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 vyslovil názor, že nelze zcela opomenout dosavadní rozhodovací praxi a v rámci zachování kontinuity je třeba stanovovat náhrady v mezích dříve upravených tabulkových hodnot tak, aby se eliminoval prvek nahodilosti. Odlišný pohled Ústavního soudu na věc je patrný z nálezu I.ÚS 2844/14 nebo IV. ÚS 2578/19. Ústavní soud konstatoval, že je třeba se vyvarovat nežádoucí paušalizaci a rozhodnutí o výši relutární náhrady musí náležitě zohlednit všechna kritéria.

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.09.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.10.2019, sp. zn. 25 Cdo 4518/2018.

3.1.4. Náklady pohřbu

V případě smrti má škůdce současně dle § 2961 OZ povinnost nahradit přiměřené náklady pohřbu osobě, která je vynaložila. Touto osobou tak může být i ko-habitant. Výše náhrady se snižuje o veřejnou dávku.⁷⁵ Hradí se náklady na pohřeb obvyklý v daném místě a čase, přitom je dle dikce zákona třeba přihlídnout ke zvyklostem i k okolnostem jednotlivého případu.⁷⁶

3.1.5. Náhrada za výživu při usmrcení

Neméně podstatným ustanovením je § 2966 odst. 2 OZ obsahující možnost uložit škůdci, jenž zapříčinil smrt osoby, povinnost přispívat na výživu osobě, které usmrcený poskytoval plnění, ač k tomu nebyl podle zákona povinen. Nejvyšší soud se zabýval výkladem tohoto ustanovení ve svém rozhodnutí ze dne 14.12.2022, sp. zn. 25 Cdo 3144/2021, ve kterém došel k několika podstatným závěrům. Žalobkyně se v tomto případě domáhala mimo jiné peněžitého důchodu, který by jí zajistil stejnou životní úroveň, jaké se těšila v nesezdaném soužití se zemřelým. Ve svých tvrzení odkazovala na fakt, že zemřelý druh jí zajišťoval vysoký životní standard, kterého po jeho smrti nedosahovala. Nejvyšší soud na toto reagoval odkazem na neexistenci zákonné vyživovací povinnosti mezi družkou a druhem, ze které nelze dovodit náhradu takové povahy.

Dále Nejvyšší soud uvedl, že by se žalobkyně mohla případně domáhat příspěvku na výživu podle § 2966 odst. 2 OZ za splnění zákonných podmínek. Podstatné skutkové zjištění však bylo, že zemřelý neposkytoval žalobkyni pravidelné finanční plnění, ale pouze vyšší životní úroveň. Nelze tady dovozovat ani naplnění základní podmínky pro přiznání příspěvku na výživné, kterou představuje stav, v němž by ztráta výživného od zemřelého uvrhla oprávněnou osobu do situace vymykající se obecným představám o slušném, přiměřeném a spravedlivém uspořádání poměrů.

3.1.6. Právo volby pohřbu

Problematika určení způsobu pohřbu a vydání ostatků spojená s odchodem blízkého člověka je velmi citlivé téma. Zákonodárce se rozhodl intervenovat do této

⁷⁵ Dle § 47 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, pohřebné náleží úzkému okruhu oprávněných osob, do kterého se nesezdané páry neřadí.

⁷⁶ VOJTEK, Petr. [§ 2961 Náklady pohřbu]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521–3081)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2023-12-08].

pietní oblasti a nově pro ni stanovit závazná soukromoprávní pravidla, která dopadají i na kohabity.

Právní úprava rozhodnutí o způsobu pohřbu obsažená v § 114 odst. 1 není v souladu se zájmy nesezdaných párů a ani odborníky není přijímána pozitivně. Jedná se výjimku z výkonu postmortální ochrany osobnosti zemřelého dle § 82 odst. 2 OZ,⁷⁷ která za jiných okolností poskytuje kohabitantům poměrně silné postavení.

Pokud člověk nevyužije svého soukromého osobnostního práva a výslovně nerozhodne o tom, jaký má mít pohřeb, je oprávněn o tom rozhodnout manžel zemřelého, a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, poté rozhodnou rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, tak kterákoli z osob blízkých. V souladu se zásadou autonomie vůle je tedy opět primárně respektováno přání dotčené osoby, pokud by její úmysl nebyl znám, nastupuje pevně stanovené pořadí oprávněných osob.

Po smrti člověka zpravidla všechny osoby blízké mají zájem na důstojném uctění památky zesnulého. Problémy však mohou pramenit z rozdílné představy těchto osob o způsobu naplnění práva na pietu a rozporuplná úprava obsažená v § 114 odst. 1 OZ nepřináší řešení případných sporů. Veřejný ochránce práv ve své tiskové zprávě uvedl: „*Nikdo nečeká spor o hrob nebo urnu, přesto k nim dochází.*“⁷⁸ Nejlepší variantou, jak předejít konfliktům, je zanechání výslovného přání v písemném pořízení pro případ smrti tak, aby došlo k přesnému naplnění přání zesnulého člověka. K tomu je nutno dodat, že vůle osoby o způsobu pohřbu je do značné míry limitována nejen soukromoprávní úpravou, ale i kogentními ustanoveními veřejnoprávních předpisů,⁷⁹ která odráží požadavky důstojného zacházení s tělem zemřelého a ochranu veřejného zdraví.

Pochybnosti budí závazné pořadí osob povolaných rozhodnout o způsobu pohřbu zemřelého, zvláště s ohledem na fakt, že v odst. 2 daného ustanovení je stanovena povinnost hradit náklady pohřbu a opatření pohřebiště z pozůstalosti. Posloupnost oprávněných osob však nekoresponduje se zákonnou dědickou

⁷⁷ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 606.

⁷⁸ Veřejný ochránce práv. *Nikdo nečeká spor o hrob nebo urnu, přesto k nim dochází*. Tisková zpráva. Online. ochrance.cz. 2018. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/nikdo-neceka-spor-o-hrob-nebo-urnu-presto-k-nim-dochazi/>. [cit. 2023-12-20].

⁷⁹ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

posloupností.⁸⁰ Jako nevhodné se také jeví vyjádření, že pokud není jedné skupiny oprávněných osob, připadá právo volby pohřbu další osobě v pořadí, neboť dle komentářové literatury se i při zvolení tohoto slovního obratu jedná o právo, nikoliv o aktivní povinnost zajistit zesnulému pohřeb.⁸¹ V tomto lze spatřovat jeden z nesouladů s inspiračním zdrojem⁸² daného ustanovení, podle nějž jsou osoby povolané k rozhodnutí o podobě pohřbu povinné jednat.⁸³

V rámci zákonné posloupnosti určené ustanovením § 114 odst. 1 OZ se kohabitanté nachází až v poslední zbytkové kategorii osob blízkých. Za předpokladu, že pořadí oprávněných osob vychází z blízkosti určitých osob zemřelému,⁸⁴ mělo by být druhovi či družce přiznáno příznivější právní postavení.⁸⁵ Zařazení manžela, resp. registrovaného partnera na první místo bezesporu odpovídá tradičním hodnotám rodiny, ale v případě, že se osoby nachází v neinstitucionalizované formě soužití, je to právě druhá strana nesezdaného páru, která je obeznámena s osobními preferencemi a hodnotami člověka nejlépe. Druh a družka spolu zpravidla sdílí tradice a náboženství, což jsou faktory ovlivňující způsob pohřbení i podobu pohřbu.⁸⁶

Jak již bylo naznačeno výše, úskalím právní úpravy obsažené v § 114 OZ je, že neobsahuje řešení případného konfliktu mezi pozůstalými. V úvahu by připadalo podání žaloby na určení práva dle § 80 OSŘ nebo podání návrhu na vydání předběžného opatření dle § 74 odst.1 OSŘ. Jakékoliv soudní řízení ovšem naráží na veřejnoprávní požadavek pohřbení těla zemřelého do 96 hodin od oznámení úmrtí dle § 5 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

Spory plynoucí z uplatnění práva volby pohřbu mohou mít více dopadů do právní sféry pozůstalého kohabitanta. Představme si dva teoretické případy, jenž

⁸⁰ Např. vnuci či vnučky jako osoby blízké zemřelému spadají dle § 114 odst. 1 OZ až do poslední zbytkové kategorie oprávněných osob, i přestože mohou dědit již v první dědické třídě a synovci či neteře zemřelého jsou povoláni k rozhodnutí o podobě pohřbu dříve než oni, přičemž mohou dědit až ve třetí dědické třídě.

⁸¹ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 606.

⁸² Legislativní rada vlády. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. Online. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR23309_2011_05_25?workspaceId=abace80f-f61a-4301-95f2-0b2873f9e654#unit-9377. [cit. 2023-12-20].

⁸³ Civil Code of Québec. Online. Dostupné z: <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991>. [cit. 2023-12-20].

⁸⁴ DOLEŽAL, Tomáš In MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 638.

⁸⁵ ONDRŮŠ, Miroslav. Právo volby pohřbu – povaha a vymahatelnost. *Právní rozhledy*. 2017, č. 13/14, s. 476.

⁸⁶ PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života? *Právní rozhledy*. 2021, č. 4, s. 129.

propojují dosavadní výklad o konkrétních právech kohabitantů. Pokud není respektováno přání zemřelého např. jeho dětmi, dochází tak k neoprávněnému zásahu do jeho osobnosti, a tedy druhovi či družce vznikne právo na postmortální ochranu osobnosti dle § 82 odst. 2 OZ.⁸⁷ Nebo může dojít k situaci, kdy druh před svou smrtí nerozhodne o podobě pohřbu, čímž dojde k aplikaci zákonné posloupnosti dle § 114 odst. 1 OZ a oprávněnou osobou se stane např. rodič zemřelého. Tento rodič rozhodne o konání smutečního ceremoniálu, avšak z důvodu averze neoznámí datum a místo konání družce. U družky jako u osoby nejbližší zemřelému však přetrvává vytvořené citové pouto a znemožnění realizace práva na pietu je zásahem do jejího soukromí.⁸⁸ V tomto teoretickém případě se rodič zemřelého dopouští zásahu do práva družky, protože jeho oprávnění dle § 114 odst. 1 OZ nelze posoudit jako absolutní právo umožňující vyloučit družku, které svědčí právo na pietu, z účasti na pohřbu. Jednání rodiče zemřelého může být klasifikováno jako zneužití práva dle § 8 OZ.⁸⁹ Za těchto okolností by se družka mohla domáhat náhrady nemajetkové újmy dle § 2956 OZ.

3.1.7. Nakládání s tělesnými ostatky

S úpravou obsaženou v § 114 OZ úzce souvisí i § 92 odst. 2 OZ, který upravuje nakládání s tělesnými ostatky. Z časového hlediska dochází k aplikaci § 92 odst. 2 OZ až po uplatnění § 114 OZ, protože § 92 OZ hovoří o ostatcích, tedy o lidských pozůstatcích po pohřbení.⁹⁰ Oproti tomu § 114 OZ upravuje právo volby pohřbu zahrnující určení způsobu pohřbení a podoby pohřbu.

Za předpokladu, že nejsou lidské ostatky uloženy na veřejném pohřebišti, má na jejich vydání právo osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil, jinak postupně jeho manžel, dítě nebo rodič, a není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.

I zde se tedy lze setkat s explicitním výčtem osob blízkých, které disponují subjektivním právem na vydání ostatků. Zákonná úprava v seznamu oprávněných osob nesezdané páry opět opomíjí. Postavení kohabitantů je ovšem podle § 92 odst. 2 OZ o něco silnější než dle § 114 odst. 1 OZ, a to z několika důvodů.

⁸⁷ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 607.

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.01.2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007.

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2017, sp. zn. 30 Cdo 2202/2017.

⁹⁰ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 553 a 554.

Ustanovení upravující nakládání s lidskými ostatky jednak v první řadě povolává osobu určenou zemřelým, jednak předpokládá možnost oprávněných osob odmítnout právo na vydání ostatků. Výčet oprávněných osob je méně obsáhlý oproti § 114 odst. 1 OZ a více odpovídá zákonné dědické posloupnosti. Poslední podstatný rozdíl tkví v povolání dědice k převzetí ostatků zemřelého, což kohabitantům přináší příznivější právní postavení, než když jsou ponecháni v rámci zbytkové a neurčité vymezené kategorie osob blízkých. Zároveň toto ustanovení však nepřináší dědici pouze právo, ale také povinnost převzít ostatky zemřelého.

Relativnímu právu na ostatky odpovídá povinnost osob vydat ostatky zemřelého oprávněné osobě. Nerespektování této povinnosti nepředstavuje zásah do postmortální ochrany osobnosti zemřelého a osobám blízkým nevzniká právo dle § 82 odst. 2 OZ, avšak v případě porušení povinnosti stanovené v § 92 odst. 2 vzniká oprávněným osobám právo domáhat se žalobou na plnění vydání ostatků zemřelého.⁹¹

Jedná se o podstatnou změnu oproti úpravě obsažené v OZ 1964. Z této právní úpravy Nejvyšší soud totiž dovodil: „*Návrhům domáhajících se vydání rozhodnutí, jež se týká nakládání s ostatky pochovaných nebo zpopelněných těl zemřelých osob, nelze vyhovět; takové žaloby se neopírají o žádné ustanovení občanského nebo jiného soukromoprávního předpisu, který by zakládal nárok pro určitou osobu blízkou na přemístění ostatků.*“⁹²

3.2. Majetkové vztahy v nesezdaném soužití

3.2.1. Spoluvlastnictví

Neexistence zákonem upraveného majetkového společenství mezi druhem a družkou představuje jeden z nejpodstatnějších rozdílů mezi faktickým soužitím a institucí manželství. Při běžném fungování nesezdaného vztahu také však dochází k tomu, že kohabitanté společně nabývají řadu hmotných i nehmotných věcí. Majetkové poměry se řídí obecnými ustanoveními OZ o vlastnictví a spoluvlastnictví.

Při nabytí vlastnického práva za trvání nesezdaného soužití mohou nastat různorodé situace. Volnost nesezdaného svazku spočívá v tom, že se kohabitanté

⁹¹ TŮMA, Pavel In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 555.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 09.03.2006, sp. zn. 22 Cdo 685/2005.

zcela neformálně mohou rozhodnout, zda budou nabývat věci pouze do svého výlučného vlastnictví, nebo do podílového spoluvlastnictví.

V případě individuálního vlastnictví bude v běžném životě vzhledem k § 1012 OZ často docházet k tomu, že kohabitant, který je vlastníkem, přenechá věc k užívání druhému kohabitantovi, čímž patrně mezi druhem a družkou vznikne výprosa dle § 2189 a násl. OZ. Dále je také zcela běžný převod individuálního vlastnictví prostřednictvím darování mezi samotnými kohabitanty.

Nesezdané páry mohou dále společně nabývat věci do podílového spoluvlastnictví, kterému bude věnována větší pozornost z důvodu možné adekvace k manželskému majetkovému režimu.

V praxi se patrně nejčastěji bude vyskytovat kombinovaný model, ve kterém si druhové určí, které věci chtějí nabývat do výlučného vlastnictví a které do podílového spoluvlastnictví.

Mezi spoluvlastnictvím nesezdaného páru a společným jměním manželů existuje podstatné množství rozdílů, pro něž nelze hovořit o ekvivalenci daných institutů. Společné jmění manželů je bezpodílovým majetkovým společenstvím, kdy účast manželů na něm není reprezentována žádným podílem.⁹³ Nesezdané páry oproti tomu vždy nabývají konkrétní spoluvlastnický podíl, což pro mnohé může představovat větší právní jistotu.

Kohabitanté mohou nabývat spoluvlastnické právo jen ke konkrétní věci, nikoliv k časově proměnlivému jmění jako manželé a zároveň nemohou učinit do budoucna rozhodnutí o tom, že budou dosud neurčené věci nabývat do spoluvlastnictví s účinky pro třetí osoby. Toto rozhodnutí musí učinit vždy ve vztahu ke konkrétní právní skutečnosti.⁹⁴ Existence společného jmění manželů je sice omezena trváním manželství, ale pokud nedojde k modifikaci zákonného režimu anebo se nebude jednat o majetek uvedený v § 709 odst. 1 OZ, případně do manželského majetkového společenství vše, čeho nabyt jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství. Pokud tedy snoubenci před vstupem do manželství dostatečně nezváží své majetkové poměry, mohou z toho pramenit

⁹³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela a PSUTKA, Jindřich. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 – § 151 občanského zákoníku : podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č.89/2012 Sb.)*. Praha: Linde Praha, 2012, s. 12.

⁹⁴ KONEČNÁ, Petra a PINKAVOVÁ, Zdena. *Majetkové poměry v nesezdaném soužití v porovnání s majetkovým společenstvím v manželství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 78 a 79.

spory, jejichž řešení v právní rovině může být mnohdy obtížnější než v případě spoluvlastnictví. Modifikace společného jmění manželů je možná se souhlasem obou manželů. Za předpokladu, že by jeden z manželů nesouhlasil, může soud na návrh zrušit nebo zúžit společné jmění výhradně, je-li pro to závažný důvod. Toto jsou okolnosti zcela nemyslitelné pro institut spoluvlastnictví, pro nějž jediné omezení při zrušení představuje zákaz žádat v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků.

Kohabitanté se stávají spoluvlastníky zpravidla na základě smlouvy. Není-li ve smlouvě určeno jinak anebo se nedohodli druh a družka mezi sebou jinak, platí, že dle § 1122 odst. 3 OZ jsou podíly obou spoluvlastníků stejné. Podíl dle § 1122 odst. 1 OZ představuje míru účasti každého spoluvlastníka na vytváření společné vůle a na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví věci. Následující ustanovení OZ upravují správu společné věci a zrušení spoluvlastnictví.

Druh i družka se mohou podílet na správě společné věci. O běžné správě rozhodují většinou hlasů, přičemž hlasy se počítají podle velikosti podílů, a o významných záležitostech dvoutřetinovou většinou hlasů. Za běžné situace, kdy budou spoluvlastníky se stejnými podíly pouze kohabitanté, bude vždy třeba souhlasu obou. Zde lze spatřovat možné výhody hovořící ve prospěch společného jmění manželů, neboť manžel může o běžných záležitostech rozhodovat samostatně. Ve vztahu ke třetím osobám platí, že z právního jednání týkajícího se společné věci jsou kohabitanté zavázáni solidárně.

Tato ustanovení v praxi nebudou činit ve většině případů problémy, spory mezi stranami nesezdaného vztahu však mohou nastat v okamžiku rozpadu nesezdaného soužití, kdy i přes faktický zánik vztahu spoluvlastnictví trvá nadále. Poté nastává situace, kdy se zpravidla alespoň jeden z kohabitantů domáhá zrušení podílového spoluvlastnictví, a jelikož nikdo nemůže být nucen setrvat ve spoluvlastnictví, musí nastat zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví.

Výjimku z tohoto pravidla představuje odklad zrušení spoluvlastnictví dle § 1154 a násl. OZ. Odklad zrušení spoluvlastnictví může být založen dohodou spoluvlastníků, rozhodnutím soudu nebo pořízením pro případ smrti. V případě, že si kohabitanté ujednají, že nebudou žádat zrušení spoluvlastnictví po určitou dobu, je tak možné učinit pouze prostřednictvím veřejné listiny a nejvýše na dobu deseti let. Druhou možností, jak dosáhnout odložení zrušení spoluvlastnictví, představuje podání návrhu na soud, a to za předpokladu, že má být zabráněno majetkové ztrátě

nebo vážnému ohrožení oprávněného zájmu některého spoluvlastníka. Soud může prodloužit trvání spoluvlastnictví nejdéle o dva roky. V posledním případě může být zrušení spoluvlastnictví odloženo závětí, dědickou smlouvou nebo dovětkem. Odklad zrušení spoluvlastnictví není nepřekonatelnou překážkou, neboť dle § 1156 OZ lze později odklad změnit dohodou spoluvlastníků či rozhodnutím soudu. Kohabitant, který by se u soudu domáhal změny odkladu zrušení spoluvlastnictví, musí prokázat, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby ve spoluvlastnictví setrval, anebo že se podstatně změnila okolnosti, pro něž k odkladu spoluvlastnictví došlo.

Pokud se druh a družka nedohodnou o zrušení spoluvlastnictví nebo o způsobu vypořádání, může o tomto dle § 1143 OZ rozhodnout na návrh některého z nich rozhodnout soud. Jestliže soud určí, že dojde ke zrušení spoluvlastnictví, zároveň rozhodne o tom, zda dojde k rozdělení věci, přikázání jednomu za náhradu anebo k prodeji s rozdělením výtěžku. Soudy v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví tak bývají postaveny před nelehké rozhodnutí, zvláště pokud *„jsou dány skutečnosti, umožňující s jistou mírou přesvědčivosti zdůvodnit přikázání věci každé ze stran sporu. Rozhodnutí ve věci je tak v zásadě na úvaze soudu, která však musí být rádě odůvodněna a nesmí být zjevně nepřiměřená.“*⁹⁵

Skutečnost, že většina právních titulů,⁹⁶ z nichž druh a družka budou nabývat spoluvlastnické právo, nevyžaduje písemnou formu, představuje značnou nevýhodu z pohledu dokazování.

Závěrem je ke spoluvlastnictví nesezdaného páru vhodné dodat, že pokud by se kohabitanté rozhodli odchýlit od obecných ustanovení, mohou k tomu využít inominátní smlouvu, ve které si mohou upravit vzájemná práva v povinnosti odlišně. Jako vhodné se také jeví zařazení ustanovení o způsobu rozdělení věci a vypořádání investic do majetku druhého.⁹⁷

3.2.2. Vypořádání investic a bezdůvodné obohacení

Při zániku nesezdaného soužití může vyvstat potřeba vypořádání investic jednoho kohabitanta do výlučného majetku druhého anebo do společné věci. Jedná

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2009, sp. zn. 22 Cdo 64/2008.

⁹⁶ Kupní smlouva (§ 2079 a násl. OZ), darovací smlouva (§ 2055 a násl. OZ) nebo směnná smlouva (§ 2184 a násl. OZ).

⁹⁷ ŘÍMANOVÁ, Hana a KORNEL, Martin. *Co je možné smlouvou mezi druhem a družkou upravit?* Online. PRAVNÍ PROSTOR. 2021. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/co-je-mozne-smlouvou-mezi-druhem-druzkou-upravit>. [cit. 2024-01-05].

se problematickou otázkou, na kterou není jednoduchá odpověď, zejména s ohledem na možné vznesení námitky, že se jednalo o dar.

Jako první bude rozebrán případ, ve kterém dochází k investování do výlučného vlastnictví. Základní premisou je, že investující kohabitant vynaloží ze svého na výhradní vlastnictví druhého z důvodu předpokladu budoucího trvalého soužití. Pokud následně dojde k zániku nesezdaného soužití, vznikne kohabitantovi, jenž investoval, právo na vydání bezdůvodného obohacení,⁹⁸ neboť nenastal očekávaný následek v podobě společného soužití a bylo plněno na základě právního důvodu, který následně opadl. Druhovi by se neměla vrátit pouze hodnota vkladu, nýbrž hodnota navýšená o zhodnocení věci, ke kterému došlo právě v důsledku investice.⁹⁹ Aby byl investující kohabitant úspěšný při vymáhání své pohledávky, nesmí dojít k jejímu promlčení, resp. nesmí být oprávněně vznesena námitka promlčení. Pokud mezi druhy existuje společná domácnost, promlčecí lhůta počíná běžet dle § 646 OZ až okamžikem zániku společné domácnosti.

Jiná situace nastává, pokud kohabitant se souhlasem druhého investuje ze svého výlučného majetku do věci společné. Za těchto okolností má investující druh či družka právo na úhradu vynaložených prostředků. Výše náhrady odpovídá podílu neinvestujícího spoluvlastníka. Nedochozí tedy k aplikaci ustanovení o bezdůvodném bohatení, nýbrž dochází k vypořádání těchto nároků mezi druhem a družkou podle příslušných ustanovení o spoluvlastnictví.¹⁰⁰

3.2.3. Pasiva

Za trvání nesezdaného soužití mohou kohabitanté nabývat nejen aktiva, ale i pasiva. Vzhledem k neexistenci společného majetkového režimu mohou nastat dvě situace – buď se druhové zavážou k plnění dluhu společně, nebo se dlužníkem stane pouze jedna strana nesezdaného páru, přičemž na oba případy se použije obecná úprava závazkového práva.

Pokud bude v pozici dlužníka pouze jeden kohabitant, druhý nemá právní povinnost plnit na tento dluh. Vyloučena však není možnost změny v osobě dlužníka dle § 1888 a násl. OZ. Problematické může být, pokud plnění, které je

⁹⁸ GREBEŇOVÁ, Veronika. Bezdůvodné obohacení v nesezdaném soužití. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 27.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.06.2008, sp. zn. 32 Odo 1754/2006.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.02.2023, sp. zn. 22 Cdo 478/2022.

předmětem závazku, užívají kohabitanté společně, avšak povinnost ke splnění dluhu vůči věřiteli má pouze jeden z nich.¹⁰¹

Za předpokladu, že by došlo k vymáhání splnění dluhu soudní cestou, lze k uspokojení dluhu kohabitanta použít jeho výlučný majetek nebo spoluvlastnický podíl na společné věci. Při zadlužení jednoho z kohabitantů je tak chráněn majetek druhého, neboť věřitel se může domáhat uspokojení pohledávky pouze z majetku dlužníka. Pokud by v rámci exekučního řízení mělo dojít k postihnutí majetku kohabitanta, jenž není dlužníkem, disponuje tento kohabitant právem podat návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu dle § 68 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. V případě, že by návrhu nebylo vyhověno, může se kohabitant dále bránit podáním žaloby na vyloučení věci podle § 267 OSŘ.

Ve druhém naznačovaném případě dochází ke společnému převzetí dluhu nesezdaným párem. U závazku tak nastává pasivní pluralita. V § 1868 odst.1 OZ je stanoveno obecné pravidlo, dle kterého budou kohabitanté spravovat společný dluh podle zásad o spoluvlastnictví. Na správu dluhu by se tak měla aplikovat pouze klíčová ustanovení o spoluvlastnictví jako podpůrné zásady pro záležitosti výslovně neupravené v § 1868 až 1878 OZ.¹⁰²

Společný dluh nesezdaného páru může mít více podob. Je možné rozlišovat dluhy solidární a dílčí. Z hlediska povahy plnění lze dluhy dělit na dluhy s dělitelným a nedělitelným plněním.

Dle § 1869 OZ může věřitel nedělitelné plnění požadovat na kterémkoliv z kohabitantů, ledaže z povahy závazku plyne, že dluh může být splněn jen výlučnou činností dlužníka. Toto ustanovení v sobě zahrnuje dvě kategorie nedílných dluhů. Jednak solidárně nedílné dluhy, k jejichž splnění je oprávněn kterýkoliv z kohabitantů, jednak dluhy s nerozlučným plněním, které musí plnit nesezdaný pár společně.

Úpravu dělitelného plnění spoludlužníků obsahuje § 1871 OZ, dle kterého je každý z kohabitantů dlužen jen svůj díl, ledaže smlouva, zákon nebo rozhodnutí

¹⁰¹ TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy manželství a nesezdaného soužití – II. díl, majetkové vztahy za trvání svazku*. Online. PRAVNÍ PRO-STOR. 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/srovnani-pravni-upravy-manzelstvi-a-nesezdaneho-souziti-ii-dil-majetkove-vztahy-za-trvani-svazku>. [cit. 2024-03-14].

¹⁰² JENDŽELOVSKÝ, Michal. [§ 1868 Společné dluhy a pohledávky]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721–2520)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-03-14].

soudu stanoví jinak. OZ tímto způsobem vyjadřuje samostatnost dílčích dluhů, která se projevuje zejména možností změny nebo zániku dílčího dluhu nezávisle na zbylých dílčích dluzích ostatních spoludlužníků.

Ustanovení § 1872 a násl. OZ dopadá na postavení kohabitantů, kteří dluží společně a nerozdílně. Solidární dluhy nesezdaného páru mohou spočívat v dělitelném i nedělitelném plnění, s výjimkou nerozlučných dluhů.¹⁰³ Ke vzniku pasivní solidarity u kohabitantů bude patrně nejčastěji docházet na základě smlouvy, nejsou však vyloučeny ani jiné důvody jejího vzniku. Pasivní solidarita spočívá v právu věřitele požadovat splnění celého dluhu nebo jeho části po obou kohabitantech, či pouze po jednom z nich. Obě strany nesezdaného páru by tak měly být připraveny splnit celý dluh.

Na vzájemné vztahy solidárně dlužících kohabitantů se aplikuje § 1876 OZ. Pokud věřitel uplatní proti některému ze spoludlužníků více, než odpovídá jeho podíl, vyrozumí o tom tento spoludlužník ostatní a dá jim příležitost, aby uplatnili proti pohledávce své námitky. Spoludlužníkovi dále svědčí právo požadovat, aby ostatní splnili dluh podle podílů, které na ně připadají, nebo aby jej v tomto rozsahu dluhu jinak zbavili. Zákon v tomto ustanovení ukládá jednak notifikační povinnost, jednak zakotvuje preventivní regres. Preventivní regres vyjadřuje skutečnost, že preferovanější způsob zániku je takový, kdy dojde ihned ke splnění dluhu dle podílů. Nicméně preventivní regres představuje právo, nikoliv povinnost. Pokud jej dlužník nevyužije, nelze z toho vyvodit důsledek v podobě zániku práva následného regresu.

V § 1876 odst. 2 je upraven následný regres. Jedná se o případy, kdy kohabitant plní více, než činí jeho podíl. Druhý kohabitant je povinen mu poskytnout náhradu. V případě dělitelného plnění náhrada odpovídá příslušné části plnění přesahující podíl kohabitanta, jenž splnil celý závazek. U nedělitelného plnění přichází v úvahu náhrada poměrné hodnoty plnění.¹⁰⁴

¹⁰³ JENDŽELOVSKÝ, Michal. [§ 1872 Plnění solidárně zavázaných dlužníků]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721–2520)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-03-14].

¹⁰⁴ JENDŽELOVSKÝ, Michal. [§ 1876 Postup při plnění společně zavázaných dlužníků]. In Tamtéž.

3.3. Společné bydlení

Existuje několik právních důvodů, na základě kterých spolu mohou druh a družka bydlet. V první řadě tyto důvody mohou pocházet z oblasti absolutních práv. Jedná se o vlastnictví nebo spoluvlastnictví. Pokud je kohabitanť vlastníkem nemovitosti, může se částečně vzdát užívacího práva ve prospěch druhého kohabitanťa, avšak ten v případě rozpadu vztahu nepožívá žádně právní ochrany a na výzvu je povinen nemovitost vyklidit, jelikož mu nesvědčí žádně právní titul bydlení. Argument, že má osoba na adrese vedeně trvalě pobyt, by ve sporu neobstál, protože trvalě pobyt není soukromoprávním důvodem užívání věci v souladu s ustanovením § 10 odst. 2 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů. Na tomto místě je nutno vyzdvihnout právní úpravu společného bydlení manželů obsaženou v ustanovení § 744 a násl. OZ, protože manželům vzniká ze zákona odvozeně právo bydlení.

Stabilnějši právní situaci představuje společné bydlení kohabitanťů z titulu spoluvlastnictví. Na vztahy mezi druhy se uplatní obecná ustanovení upravující podílově spoluvlastnictví tak, jak jsou popsána výše.

Dále je také třeba zmínit, že kohabitanťům může svědčit právo bydlení na základě služebnosti bytu (§ 1297 a násl. OZ), reálného břemene (§ 1303 a násl. OZ) nebo práva stavby (§ 1240 a násl. OZ).

V běžném životě ovšem bude docházet ke vzniku společného bydlení spíše ve vazbě na relativní majetková práva. Tradičně se bude jednat o nájem bytu či domu. Situace se opět opakuje, neboť je třeba rozlišovat nájem sjednaně pouze jedním kohabitanťem a nájem společně. Pokud je stranou smlouvy o nájmu pouze jeden z kohabitanťů, může nájemce dle § 2272 OZ přijmout druhého kohabitanťa do své domácnosti. Lze tak učinit i bez souhlasu pronajímatele, jelikož se jedná o osoby sobě navzájem blízké. Pronajímatel o tom musí být ovšem informován a současně musí být naplněna podmínka, že v domácnosti žije pouze takově počet členů, který je přiměřeně velikosti bytu. Kohabitanť, kterému nesvědčí nájemní právo, se nachází ve stejně nechráněné pozici jako v případě, že byt či dům vlastní pouze jedna strana nesezdaněho páru.

Nevýhodná situace pro kohabitanťa, jenž není nájemcem, nevzniká pouze v případě zániku nesezdaněho soužití, ale také v případě smrti nájemce. Potíže pramení z ustanovení § 2279 a násl. OZ, jelikož k přechodu nájmu na pozůstalého kohabitanťa, může dojít pouze se souhlasem pronajímatele. Druhově se tedy neřadí do

privilegované skupiny osob, na něž přechází práva a povinnosti z nájmu i bez souhlasu pronajímatele. Nutno podotknout, že k přechodu nájmu musí být naplněny dvě podmínky, a to: jedná se o člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a tato osoba nemá vlastní byt. Současně pokud by členem nájemcovy domácnosti byl jeho potomek, má vždy přednostní právo na přechod nájmu. Odlišná situace nastává za předpokladu, že se jedná o nájem družstevního bytu, jelikož smrtí nájemce přechází členství v družstvu a nájem bytu na dědice, kterému připadl členský podíl.

Jako poslední možnost zbývá společný nájem dle § 2270 OZ, jenž přináší rovnoprávné postavení pro nesezdané páry, neboť společní nájemci mají stejná práva a povinnosti. Vzhledem k tomu, že druh i družka samostatně disponují právem užívat byt nebo dům, jsou na sobě kohabitanté nezávislí i v případě zániku nesezdaného soužití.

3.4. Dědické právo

Otázka dědického práva je po smrti blízké osoby nejtíživější a nejpodstatnější okolností, kterou je potřeba vyřešit. Je nezbytně nutné postavit najisto, zda druhovi nebo družce náleží postavení dědice, zejména s ohledem na majetkové zopatření pozůstalého kohabitanta. Za trvání nesezdaného soužití kohabitanté zpravidla společně uhrazují náklady na své potřeby, čímž dochází ke vzniku společné domácnosti. Druh a družka společně sdílí jednak finanční prostředky, jednak vynakládají další nemajetkové úsilí do obstarávání společné domácnosti. Za těchto okolností lze logicky požadovat, aby v případě úmrtí jednoho z nich byl druhému přiznán nárok alespoň na část pozůstalosti.

V případě nesezdaného soužití přichází v úvahu poměrně široké spektrum možností, za kterých pozůstalému kohabitantovi vznikne dědickoprávní nárok. Kohabitanté mohou dědit rovněž, jako kterékoliv jiné pozůstalé osoby, na základě: dědické smlouvy, závěti nebo zákonné dědické posloupnosti. Tyto dědické tituly mohou působit i vedle sebe.

V první řadě je potřeba zdůraznit, že pokud by se zesnulý kohabitant nacházel zároveň v manželském svazku, je nejprve zapotřebí provést vypořádání společného jmění manželů zaniklého smrtí jedno z manželů dle § 764 odst. 1 OZ. Současně za předpokladu, že dojde k aplikaci zákonné dědické posloupnosti, pozůstalý manžel nabyde přinejmenším část zůstavitelova jmění, a to i přestože manželství

bylo rozvráceno a nebyl naplňován jeho obsah. Důležitým ustanovením ve vztahu k potenciálnímu manželovi je také § 1667 OZ, dle kterého pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k základnímu vybavení rodinné domácnosti. Pod pojem základní vybavení rodinné domácnosti se ovšem zahrnují pouze movité věci, které jsou nezbytně potřebné k zachování funkce domácnosti (nábytek, nádobí, ložní prádlo apod.).¹⁰⁵ Výjimku z tohoto představuje situace, za které pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost.

Nejsilnějším dědickým titulem je dědická smlouva, upravená v § 1582 a násl. OZ, jež vyžaduje formu veřejné listiny. Druh a družka mohou být bezesporu stranami dědické smlouvy. Kohabitant je v ujednání dědické smlouvy však limitován několika skutečnostmi. První z nich je existence nepominutelného dědice. Dle § 1643 odst. 1 OZ jsou nepominutelnými dědici děti zůstavitele, a pokud by nedělily, pak jsou jimi jejich potomci, přičemž zákon při určení velikosti povinného dílu rozlišuje mezi zletilými a nezletilými potomky. Druhou skutečností, která ovlivňuje podobu dědické smlouvy, je zákonná povinnost zanechat čtvrtinu pozůstalosti volnou dle § 1585 odst. 1 OZ. Poslední limitaci představuje § 1584 odst. 1 OZ, podle kterého dědickou smlouvu může uzavřít pouze zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný. Pokud by osoba nebyla plně svéprávná, vyžaduje se souhlas opatrovníka.

Druh nebo družka mohou být za dědice povoláni také závětí. Projev vůle, jímž druh zařazuje družku do testamentární dědické posloupnosti, zajišťuje pozůstalé družce dědické právo i za předpokladu, že by druhové nesdíleli společnou domácnost. Pokud by jeden z kohabitantů nechtěl druhého učinit dědicem, ale přesto by mu chtěl poskytnout alespoň nějaké plnění, může využít jiného institutu dědického práva než závěti nebo dědické smlouvy. Jedná se o možnost zřízení odkazu dle § 1594 a násl. OZ, kterým se v závěti, dovětku nebo dědické smlouvě nařizuje určitě osobě, aby odkazovníku vydala předmět odkazu. Výhodné pro pozůstalého kohabitanta může být, že v případě odkazu peněz dle § 1607 OZ musí být určená finanční částka vyplacena, a to bez ohledu na to, zda se peníze v pozůstalosti nachází, či nikoliv.

Pravděpodobně nejčastějším, avšak nejslabším dědickým důvodem je zákonná dědická posloupnost, která nastupuje za předpokladu, že alespoň pro část

¹⁰⁵ ŠEŠINA, Martin. [§ 1667 Manželovo právo na vybavení domácnosti]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-01-07].

jmění zůstavitele není pořízena ani dědická smlouva, ani závěť. Pozůstalý kohabitant může za předpokladu splnění zákonem daných podmínek nabýt ve druhé dědické třídě až jednu polovinu dědictví a ve třetí dědické třídě dědictví celé.

Ve spojitosti s děděním ze zákona je velmi podstatný výklad podmínek, jež vedou ke vzniku dědického nároku druha či družky. Kohabitanté spadají do kategorie osob žijících se zůstavitelem ve společné domácnosti. Pojem společné domácnosti byl podrobně rozebrán v podkapitole věnované tomuto tématu, a proto mu v následujícím výkladu nebude věnována pozornost. Znění zákonných podmínek je třeba doplnit o četnou rozhodovací praxi soudů, která osvětlila výklad uvedených pojmů.

Prvním navazujícím předpokladem pro vznik dědického práva je, že pozůstalý kohabitant žil se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti. Jako problematické se v tomto ohledu jeví počítání předpokládané doby soužití. Soudy ve svých rozhodnutích vycházejí ze závěru, že „*doba jednoho roku se počítá zpět ode dne úmrtí zůstavitele a je nutno, aby v době úmrtí trvalo uvedené soužití.*“¹⁰⁶ Avšak běh této doby by se nepřerušoval např. dočasným pracovním pobytem v zahraničí nebo i dlouhodobější hospitalizací v nemocnici před smrtí.¹⁰⁷ Podmínka délky trvání společné domácnosti musí být kumulativně splněna spolu s jedním z dalších předpokladů. Zákon dále vyžaduje péči o společnou domácnost anebo odkázanost na zůstavitele výživou.

Péči o společnou domácnost dle ustálené judikatury představuje „*obstarávání domácích prací, udržování pořádku v bytě, obstarávání prádla a údržby šatů, přípravu jídla anebo poskytování prostředků na úhradu potřeb.*“¹⁰⁸ Podstatné je, že se nesmí jednat pouze o příležitostnou výpomoc.¹⁰⁹

Namísto péče o společnou domácnost může být alternativně naplněna podmínka odkázanosti dědice výživou na zůstavitele. Pro vznik dědického práva není podmínkou, aby vyživovací povinnost vyplývala ze zákona. Požadavek odkázanosti je vždy naplněn, pokud zůstavitel zajišťoval pokrytí všech potřeb výživy dědice nebo se na pokrytí těchto potřeb alespoň významnou měrou podílel. Do jaké míry se zůstavitel podílel na výživě dědice, musí být posuzováno vždy ve vztahu

¹⁰⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 09.03.1967, sp. zn. 5 Co 54/67.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 19.02.1952, sp. zn. 21 Ok 44/52.

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.09.2006, sp. zn. 21 Cdo 683/2006.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.01.2002, sp. zn. 21 Cdo 627/2001.

ke konkrétnímu případu. Současně v případech, kdy se zůstavitel pouze podílel na výživě, není pro posouzení rozhodné, z jakých zdrojů dědic uhrazoval zbytek svých nákladů.¹¹⁰

Pokud jsou tedy naplněny výše uvedené podmínky a zároveň zůstavitel neměl žádné potomky, může kohabitant dle § 1636 a 1637 OZ dědit ve druhé nebo třetí dědické třídě. Ve druhé dědické třídě se druh či družka nachází spolu s případným manželem a rodiči zemřelé osoby. Největší možný podíl, který může v této dědické třídě kohabitant nabyt, je jedna polovina. Ve třetí dědické třídě může pozůstalý kohabitant získat dokonce dědictví celé, ovšem vedle něho mohou dědit také sourozenci zůstavitele, případně jejich děti.

Nesezdané páry jsou tak upozaděny, nicméně nejsou opomenuty. Prostřednictvím institutu společné domácnosti je kohabitantům poskytnuta alespoň minimální ochrana jejich práv. Již tradičně je preferováno postavení manželů, jimž jejich statusový poměr zaručuje dědění bez potřeby prokazování dalších náležitostí. V případě osob žijících v nesezdaném soužití může situace velmi lehce dojít do soudního sporu, ve kterém je potřeba prokazovat existenci zákonných předpokladů pro vznik dědického nároku.

3.4.1. Další minimální ochrana po smrti kohabitanta

V rámci úpravy dědického práva lze v OZ nalézt další dvě ustanovení, která se mohou dotýkat nesezdaného soužití. Prvním z nich je § 1666 odst. 1 OZ, dle kterého má neprovdaná těhotná matka zůstavitelova dítěte právo na slušnou výživu z pozůstalosti do konce šestého týdne po porodu. Co představuje slušnou výživu, není v OZ blíže specifikováno, dle komentářové literatury se jedná o takovou výživu, kterou rodina průměrně konzumovala v době, kdy zůstavitel žil.¹¹¹

Krátkodobé zaopatření po smrti kohabitanta může představovat také § 1669 OZ, dle nějž osobám, které požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, přísluší stejné zaopatření ještě tři týdny po smrti zůstavitele. Pod pojmem bezplatné zaopatření si lze představit situaci, v níž bude pozůstalá osoba moci zůstat v bytě zůstavitele, pokud nesplňuje podmínky pro přechod

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009.

¹¹¹ ŠEŠINA, Martin. [§ 1666 Právo na slušnou výživu]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-01-08].

nájmu, a také se bude moci stravovat společně s ostatními příslušníky domácnosti zůstavitele tak, jako tomu bylo za jeho života.¹¹²

¹¹² ŠEŠINA, Martin. [§ 1669 Bezplatné zaopatření dalším osobám]. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-01-08].

4. Nesezdané soužití a dítě

4.1. Obecně o rodině a rodičovství

Narozením dítěte se mění podstatné právní aspekty nesezdaného soužití, neboť v tomto okamžiku dochází k založení rodiny. Do této doby druh a družka z pohledu OZ netvořili rodinu, přestože z bohaté judikatury Evropského soudu pro lidská práva je možné vyvodit, že nesezdané páry lze podřadit pod pojem rodinného života.¹¹³

Rodina je pojem právem nedefinovaný, a to zejména z důvodu proměnlivosti tohoto institutu. Obraz rodiny se vyvíjí spolu s tím, jak se vyvíjí společnost. V minulosti se jako rodina označovala především „*domácnost, která zahrnovala rodiče a jejich předky, potomky a další příbuzné, pospolu bydlící i pracující.*“¹¹⁴ V současné době může mít rodina mnoho podob,¹¹⁵ avšak v českém prostředí patrně převládá forma nukleární rodiny. Do této formy rodinného života lze dozajista zahrnout rodinu tvořenou druhem, družkou a dítětem. Dle Ústavního soudu nelze vyloučit skutečnost, že životní společenství založené na nesezdaném soužití požívá právní ochrany jakožto rodina.¹¹⁶ Na druhou stranu v jiném rozhodnutí Ústavní soud poukázal na skutečnost, že instituce manželství poskytuje dítěti větší právní jistotu než nesezdané soužití, jelikož v případě zániku nesezdaného soužití může být narušen princip nejlepšího zájmu dítěte, neboť rozhodnutí o právech a povinnostech ke společnému nezletilému dítěti není podmínkou zániku nesezdaného soužití.¹¹⁷ Soudy sice dle § 908 OZ rozhodují i bez návrhu o úpravě péče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, jehož rodiče spolu nežijí a o péči se nedohodli, avšak jako problematické se jeví, jak se soudy dozví o rozpadu nesezdaného páru, a tedy o potřebě rozhodnout o úpravě péče. Zřejmě tedy bude docházet k rozhodování dle § 908 OZ spíše na návrh než z moci úřední. K naplnění hypotézy tohoto ustanovení dochází i za předpokladu, že bývalí kohabitanté stále bydlí společně,

¹¹³ PALÁSEK, Milan. *Nesezdané soužití v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. In KRÁ-LÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015*, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 121.

¹¹⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 16.

¹¹⁵ Může se jednat o rodinu tvořenou více generacemi nebo rodinu neúplnou.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 20.02.2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 19.11.2015, sp. zn. Pl. ÚS 10/15.

avšak již netvoří životní společenství.¹¹⁸ Vzhledem k tomu, že se v těchto případech užijí ustanovení § 906 a 907 OZ obdobně, soud svěří dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, či do společné péče,¹¹⁹ přičemž soud je povinen při rozhodování brát v potaz řadu okolností tak, aby byl nejlépe naplněn zájem dítěte.

Děti narozené z nesezdaného soužití požívají stejné právní ochrany jako děti narozené z manželství. Je zcela nemyslitelné, aby v moderní době byly děti nesezdaného páru diskriminované na základě faktu, že jejich rodiče nejsou oddáni. I když dle M. Grochové je rovnoprávné postavení manželských a nemanželských dětí pouze zdánlivé, protože rovnoprávnost dětí narozených z manželství a mimo něj je závislá na zrovnoprávnění sezdaných a nesezdaných párů. Tento závěr odůvodňuje následujícími tvrzeními – pokud je matka dítěte vdaná, je přístup biologického otce k právnímu rodičovství ztížen z důvodu potřeby dosažení součinnosti ze strany matky anebo jejího manžela. Dále v případě sociálního rodiče, který není biologickým rodičem a odmítá uzavřít manželství, dochází ke znemožnění získání statusu právního rodiče.¹²⁰ Problematika určování rodičovství bude podrobněji rozebrána v následující podkapitole.

Úprava vzájemných práv a povinností rodičů a dětí však nečiní rozdíl mezi dětmi manželskými a nemanželskými. Některé povinnosti a práva jsou součástí celého života rodičů a dětí, jiné jsou vázané na okamžik narození dítěte a určitá skupina práv a povinností zaniká, když nastane zákonem předvídaná právní skutečnost.

Mezi rodiči a dětmi existuje statusový poměr, který nelze zrušit.¹²¹ Kohabitanté tak mají k dětem rodičovskou odpovědnost, jejíž obsah je shodný s rodičovskou odpovědností rodičů v manželském svazku. Stejně tak mezi nesezdanými rodiči a jejich společným dítětem vzniká vzájemná vyživovací povinnost. Současně pro kohabity, kteří se rozhodli ukončit nesezdané soužití, platí zákonná pravidla pro osobní styk rodiče s dítětem. Právní otec dítěte tak nemůže být jednostranně vyloučen ze života dítěte, neboť dle § 888 OZ má rodič právo stýkat se s dítětem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, což samozřejmě platí i v opačném případě pro

¹¹⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 957.

¹¹⁹ V úvahu přichází také svěření do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte.

¹²⁰ GROCHOVÁ, Martina. *Manželství jako podmínka k právnímu rodičovství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015*, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 48 až 52.

¹²¹ Výjimku představuje institut osvojení, neboť dle § 833 odst. 1 OZ osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou, jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající.

matku. V neposlední řadě je také ve vztahu k nesezdanému soužití potřebné zmínit, že ten, kdo žije s rodičem dítěte, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, v rodinné domácnosti, podílí se dle § 885 OZ na péči o dítě a jeho výchově. Z pohledu práva tedy není rozhodné, jak rodina vypadá, ale jak funguje.¹²²

Kdo tedy jsou rodiče dítěte, které se narodilo z nesezdaného soužití? Jak bylo naznačeno výše, rodičovství je založeno na poutu biologickém, právním a sociálním. Pokud jsou všechny tyto tři aspekty rodičovství v souladu, dochází k naplnění nejlepšího zájmu dítěte. V případech, kdy není možné dosáhnout souladu, musí být uváženy všechny okolnosti tak, aby bylo patrné, který aspekt rodičovství převažuje.¹²³ Podstata biologického rodičovství tkví v předání genetické informace, sociální rodičovství spočívá v péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a právní rodičovství představuje osoby, jež zákon považuje za matku a otce. Právní rodičovství v českém právním řádu sleduje především biologickou linku. Prostřednictvím institutu osvojení je umožněno také navázat na sociální rodičovství, avšak nikoliv u nesezdaného páru.

4.2. Mateřství

Mateřství představuje základní statusový poměr mezi matkou a jejím dítětem. Matkou dítěte je dle § 775 OZ vždy žena, která jej porodila. Ze zákona tak vyplývá, že původ genetického materiálu je nerelevantní.¹²⁴ Skutečnost, jež určuje mateřství, je porod, přičemž porodem se rozumí oddělení dítěte od mateřského těla. Ustanovení § 775 OZ představuje kogentní normu, od níž se nelze odchýlit.¹²⁵ Takto nastavená pravidla pro určování mateřství jsou velmi podstatná ve vztahu k asistované reprodukci, anonymním porodům, utajeným porodům a náhradnímu mateřství.

4.2.1. Asistovaná reprodukce

Asistovaná reprodukce představuje i pro nesezdané páry možnost, jak dosáhnout rodičovství, přestože samy nemohou počít dítě. Asistovanou reprodukcí se

¹²² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 4.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 14.7.2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

¹²⁴ POLIŠENSKÁ, Petra; FEBEROVÁ, Radka a STUHLÍK, Zdeněk. *Rodinné právo – právní postavení dítěte. Musíš znát..* Praha: Wolters Kluwer, 2019, s.15.

¹²⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 486.

dle § 3 odst. 1 ZSZS rozumí metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem umělého oplodnění ženy. Podmínkou asistované reprodukce není manželství mezi ženou a mužem, kteří tuto zdravotní službu hodlají společně podstoupit. Pro umělé oplodnění ženy lze použít jednak zárodečné buňky neplodného páru, jednak vajíčka nebo spermie anonymního dárce. Úprava umělého oplodnění v OZ je omezena pouze na určování otcovství, neboť matkou dítěte je vždy žena, která jej porodila. Dle § 778 OZ se má za to, že otcem dítěte, které je počato umělým oplodněním a narodilo se neprovdané ženě, je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas.

4.2.2. Anonymní a utajené porody

Anonymní a utajené porody jsou případy, jež se dotýkají pravděpodobně častěji neprovdaných matek než matek v manželském svazku. K těmto specifickým možnostem porodů dochází ze předpokladu, že matka nechce být s dítětem spojována a pečovat o něj. Anonymní porody, na rozdíl od těch utajených, nejsou v souladu s českým právním řádem.¹²⁶

Po porodu vzniká povinnost dítě registrovat. Narození dítěte ohlásí orgánu veřejné moci dle § 16 odst. 4 a 5 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „ZMJP“), buď poskytovatel zdravotních služeb, pokud žena rodila ve zdravotnickém zařízení, anebo jeden z rodičů za podmínky, že žena dítě porodila mimo zdravotnické zařízení a ani následně jí nebyly poskytnuty zdravotní služby. Po narození dítěte může nastat situace, že matka o dítě nebude mít zájem a odloží ho. Odložením dítěte nastávají právní následky v rovině soukromoprávní i veřejnoprávní.¹²⁷ Pokud bude nalezeno dítě, jehož totožnost nebude známá, je třeba provést šetření za účelem zjištění informací, které se zapisují do knihy narození vedené podle ZMJP. V případě úspěšného šetření bude matka určena, bude-li šetření bezvýsledné, dítě získá status

¹²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 489.

¹²⁷ V úvahu přichází trestní odpovědnost za trestný čin opuštění dítěte nebo svěření osoby dle § 195 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V případě odložení dítěte do tzv. babyboxu trestní odpovědnost zpravidla není dána.

nalezence. Nalezenec, jenž nebude osvojen, má právo domáhat se určení mateřství i otcovství za předpokladu, že bude mít povědomí o svých rodičích.¹²⁸

Jiná situace nastává, když žena písemně požádá o utajení své totožnosti při porodu dle § 37 ZZS. K utajenému porodu nemůže přistoupit žena, pokud jejímu manželovi svědčí domněnka otcovství. Právní následky utajeného porodu jsou následující: dle § 56 ZZS jsou identifikační údaje ženy vedeny odděleně od zdravotnické dokumentace a po ukončení hospitalizace jsou doplněny do zdravotnické dokumentace, která bude následně zapečetěna. K otevření této dokumentace může dojít pouze na základě rozhodnutí soudu nebo pokud o to požádá žena, která utajeně porodila. Návrh soudu na zahájení řízení mohou podat matka, dítě a putativní otec, ovšem za předpokladu, že nedošlo k nezrušitelnému osvojení.¹²⁹

4.2.3. Náhradní mateřství

Náhradní mateřství není v současné době českým právním řádem pokryto a z tohoto důvodu mu nebude věnována větší pozornost. Zakotvení smlouvy o náhradním mateřství do OZ by představovalo podlomení zásady „*mater semper certa est*“, neboť o surrogátní mateřství se jedná tehdy, pokud náhradní matka donosí a porodí dítě pro někoho jiného, zpravidla pro objednatelský pár.¹³⁰ V OZ lze nalézt jedinou zmínku dotýkající se náhradního mateřství, a to v § 804 OZ. Dle tohoto ustanovení je v případě náhradního mateřství možné osvojení mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Toto ustanovení tak míří na situace, kdy rodiče, z jejichž genetického materiálu bylo počato dítě, nejsou právními rodiči.¹³¹

4.3. Otcovství

Otcovství, stejně jako mateřství, představuje základní statusový poměr. V případě určování otcovství si zákon dopomáhá stanovením právních domněnek. Tři právní domněnky otcovství jsou vyvratitelné a vychází z pravděpodobnosti.¹³²

¹²⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 489.

¹²⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In Tamtéž, s. 490 a 491.

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 167 a 168.

¹³¹ SEDLÁK, Petr In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 597.

¹³² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 173.

Pro nesezdané soužití je nejpodstatnější domněnka druhá obsažená v ustanovení § 779 odst. 1 OZ, dle které se má za to, že otcem dítěte je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže. U nesezdaného páru nelze uplatnit první domněnku otcovství, která svědčí manželce matky, narodí-li se dítě do manželství, resp. v ochranné době.¹³³ Souhlasným prohlášením je možné určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato. Dle § 779 odst. 2 OZ se souhlasné prohlášení činí osobně před soudem nebo před matričním úřadem. Před soudem vždy musí učinit prohlášení nezletilý, jenž není plně svéprávný a osoba omezená ve svéprávnosti. Otcovství není možné určit souhlasným prohlášením, nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Souhlasné prohlášení má povahu zvláštního projevu vůle a použijí se na něj obecná ustanovení o právním jednání, není-li stanoveno jinak. Otec a matka, kteří učinili souhlasné prohlášení, se mohou dovolat neplatnosti učiněného souhlasného prohlášení ve lhůtě pro popření otcovství. Neplatnost souhlasného prohlášení lze uplatnit pouze v soudním řízení, neboť se jedná o nepřímou relativní neplatnost. Komentářová literatura uvádí, že určité důvody neplatnosti by mohly vést dokonce k absolutní neplatnosti prohlášení, která nastává ze zákona. Za absolutně neplatné souhlasné prohlášení by bylo možné považovat takové prohlášení, jenž by bylo učiněno v rozporu s kogentními normami obsaženými § 780 a 781 OZ.¹³⁴

Otcovství určené na základě druhé domněnky otcovství lze popřít za podmínek obsažených v ustanovení § 790 a násl. OZ. Muž, jenž učinil souhlasné prohlášení, může otcovství k dítěti popřít jen, je-li vyloučeno, že by mohl být otcem dítěte. Tento muž musí v řízení před soudem dokázat, že nesouložil s matkou dítěte v rozhodné době. Ovšem vzhledem k tomu, že se jedná o řízení nesporné, může soud provádět i jiné než navrhované důkazy, a tudíž je možné, aby nařídil i genetický test, pokud stav nebude prokázán.¹³⁵ Lhůta k popření otcovství je konstruována jako prekluzivní lhůta s objektivně určeným počátkem.¹³⁶ Lhůta činí šest měsíců ode dne, kdy bylo otcovství určeno souhlasným prohlášením. Za předpokladu, že bylo

¹³³ Zákon stanovuje 300denní ochranou dobu.

¹³⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 524.

¹³⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In Tamtéž, s. 548 a 549.

¹³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 183.

otcovství určeno ještě před narozením dítěte, lhůta neskončí dříve než šest měsíců po narození dítěte. Matka má právo popírat otcovství určené dle druhé domněnky ve stejných lhůtách.

V souvislosti s popíráním otcovství je také potřeba zmínit, že u nesezdaných párů může nastat situace, za které dojde ke konverzi první domněnky otcovství ve druhou.¹³⁷ Dle § 777 OZ je možno, aby otcovství bylo určeno na základě souhlasného prohlášení matky, matrikového otce a jiného muže, pokud se dítě narodí v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství. Tímto způsobem lze určit otcovství nejpozději do uplynutí jednoho roku od narození dítěte. Podmínkou určení otcovství je také existence pravomocného rozhodnutí o rozvodu manželství. Novela občanského zákoníku, účinná od 01.01.2024, přinesla podstatné změny tohoto ustanovení. V současné době souhlasné prohlášení již nemusí být činěno pouze v řízení před soudem, ale je možné prohlášení také učinit před matričním úřadem nebo před zastupitelským úřadem České republiky. Druhá změna spočívá v povolení souhlasného prohlášení i u dítěte ještě nenarozeného, je-li již počato.

V běžném životě také může nastat situace, kdy nesezdaný pár učiní souhlasné prohlášení k dosud nenarozenému, ale již počatému dítěti, následně však dojde ke sňatku nesezdaného páru, zpravidla právě z důvodu očekávaného příchodu potomka. Dítě se tedy narodí již do manželství a uplatní se první domněnka otcovství svědčící manželce matky.¹³⁸

Dojde-li k rozpadu nesezdaného soužití a nelze učinit souhlasné prohlášení, může být otcovství určeno na základě třetí domněnky obsažené v § 783 odst. 2 OZ, kterou lze uplatnit pouze v řízení před soudem. Návrh na zahájení řízení mohou podat matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem, přičemž nejsou omezeni žádnou lhůtou. Otcem dítěte bude muž, u něhož bude prokázáno, že s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti. Nejčastějšími důkazními prostředky jsou znalecké posudky z oborů hematologie, gynekologie, lidská genetika, profilování DNA a sexuologie.¹³⁹

¹³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 176.

¹³⁸ Tamtéž, s. 182.

¹³⁹ Tamtéž, s. 186.

4.3.1. Domnělé otcovství

Podstatnou právní překážku v přístupu k právnímu rodičovství pro nesezdané páry může představovat první domněnka otcovství, neboť druhá a případně třetí domněnka otcovství nemůže být uplatněna, má-li již dítě právního otce.¹⁴⁰ Dle § 776 odst. 1 OZ se má za to, že otcem je manžel matky a vzhledem k tomu, že kohabitace z nevěry patrně nebude ojedinělým jevem ve společnosti, může nastat problematická situace, kdy biologickým otcem dítěte není manžel matky.

Zákon neposkytuje dostatečnou ochranu putativním otcům, na což poukázal i Ústavní soud.¹⁴¹ Problém tkví ve skutečnosti, že zákon umožňuje biologickému otci domáhat se určení svého právního rodičovství pouze za součinnosti matky nebo manžela matky, jelikož pouze jim svědčí dle zákonných ustanovení právo popírat otcovství. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi došel k závěru, že „soud může putativnímu otci aktivní věcnou legitimaci k podání žaloby na popření otcovství zcela výjimečně přiznat. Stane se tak v situaci, kdy je v zájmu dítěte, aby právo na respektování soukromého a rodinného života putativního otce převážilo nad právy matrikových rodičů a principem právní jistoty rodinných vztahů.“¹⁴² V citovaném rozhodnutí Nejvyšší soud na tyto úvahy navázal tím, že v nejlepší zájmu dítěte především je, aby panoval soulad mezi biologickým, sociálním a právním otcovstvím.

Obdobná situace panuje, pokud je právní otcovství určeno na základě druhé domněnky otcovství. Ani v těchto případech se domnělý otec nemůže domáhat určení otcovství. Ovšem § 793 OZ reaguje na skutečnost, že druhá domněnka otcovství by neměla nahrazovat biologickou realitu. Právní otcovství založené souhlasným prohlášením by nemělo sloužit k přijetí cizí osoby za vlastní, neboť k tomu je určen institut osvojení. Do popředí by se tak mělo dostat právo dítěte znát své rodiče a právo putativního otce na určení otcovství. Dle výše uvedeného ustanovení je tak možné, aby soud zahájil řízení o popření otcovství, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, i bez návrhu. Tento postup přichází v úvahu, pokud to vyžaduje zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující

¹⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 179.

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 16.05.2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.01.2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018.

základní lidská práva. OZ současně ukládá soudu, aby zpravidla současně pozastavil výkon rodičovské odpovědnosti.

4.4. Osvojení

Osvojením se dle § 794 OZ rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. Za nejpodstatnější právní následek osvojení ve vztahu ke sledovanému tématu lze považovat zápis osvojitelů do matriky jako rodičů. Institut osvojení by nesezdaným pářům mohl v různých životních situacích dopomoci k právnímu rodičovství, jenže tomu tak není. Právní úprava osvojení neodráží zájmy kohabitantů a ani dosavadní judikatura nepřinesla změnu. Lze rozlišovat dva případy, kdy u kohabitantů může nastat požadavek na osvojení.

V první řadě se jedná o situaci, ve které by nesezdaný pár chtěl společně osvojit nezletilé dítě, které není dítětem ani jedno z nich. Takový postup není zákonem dovolený, protože dle § 800 odst. 1 OZ společnými osvojiteli mohou být pouze manželé. Dle dikce zákona se osvojiteli mohou stát manželé nebo jeden z nich. Soud může výjimečně rozhodnout o tom, že osvojitelem bude jiná osoba, v takovém případě se též rozhodne o vypuštění zápisu z matriky o druhém rodiči. Pokud by se pro tuto cestu rozhodl nesezdaný pár, znamenalo by to, že právním rodičem bude pouze jeden z nich. U registrovaných partnerů v této oblasti došlo k podstatné změně, neboť ZRP do vyhlášení nálezu Ústavního soudu ze dne 14.06.2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, dokonce zakazoval individuální osvojení. Před tímto nálezem Ústavního soudu se tak registrovaní partneři nacházeli v ještě nevýhodnější situaci než nesezdané páry.

Ve druhém případě je rodičem dítěte jeden z kohabitantů a druhý má zájem o vytvoření příbuzenského vztahu k tomuto dítěti. Ani za těchto okolností zákonodárce neumožňuje, aby došlo k osvojení. Osvojení dítěte druha či družky je zneumožněno výkladem § 833 odst. 1 OZ, dle kterého osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou. Osvojované dítě by tak ztratilo svého dosavadního rodiče. Ústavní soud se zabýval ústavní konformitou této doslovné interpretace ve svém nálezu ze dne 19.11.2015, sp. zn. Pl. ÚS 10/15, ve kterém došel k několika podstatným závěrům. I přestože vztah mezi dítětem a kohabitantem, jenž má zájem o osvojení, vykazuje kvalitu rodičovského vztahu, jedná se o výklad neporušující právo na rodinný život. Omezení individuálního osvojení dítěte druhým rodičem, jenž je rodičem pouze ve sféře sociální, je odůvodněno

předpokladem vyšší míry stability manželských párů a lepším zajištěním poměrů dítěte, dojde-li k ukončení soužití jeho rodičů. Ani bohatá odlišná stanoviska soudců Ústavního soudu k tomu nálezu, která obsahují řadu relevantních argumentů, dodnes nepřinesla v tomto ohledu změnu.

4.5. Práva neprovdané matky

Ochrana poskytovaná neprovdané matce je téma úzce spjaté s nesezdaným soužitím. Neprovdaná matka sice dle OZ nemá stejné právní postavení jako matka v manželském svazku nebo rozvedená matka, ale v případě, že došlo k rozpadu nesezdaného soužití, svědčí neprovdané matce také určitá práva k ochraně jejích majetkových zájmů. V důsledku těhotenství, porodu a osobní péče o dítě dochází totiž k poklesu příjmů a zvýšení životních nákladů. Současně je potřeba zdůraznit, že oba rodiče mají mimo jiné povinnost zajistit dítěti zásadně shodnou životní úroveň s jejich dle § 915 odst. 1 OZ, a to bez ohledu na to, v jaké formě soužití se nachází.

Úpravu poskytování výživného a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce obsahuje § 920 OZ. Toto ustanovení v odst. 1 uvádí, že není-li matka dítěte provdána za otce dítěte, poskytne jí otec dítěte výživu po dobu dvou let od narození dítěte a přispěje jí v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Neprovdaná matka má právo na výživné, jehož výše se určí zejména v souladu s obecnými ustanoveními upravujícími vyživovací povinnost. Dle dikce ustanovení § 913 odst. 1 OZ jsou pro určení rozsahu výživného rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Na straně povinného jsou tak stanoveny předpoklady objektivního i subjektivního charakteru, při určování výživného pro neprovdanou matku je navíc kladen požadavek na přiměřenost.¹⁴³ U matky novorozeného dítěte je třeba zohlednit výši vlastních příjmů a její celkové majetkové poměry, avšak není nezbytné, aby se matka nacházela ve stavu úplné odkázanosti na výživu.¹⁴⁴ Příjmy matce mohou plynout z různých zdrojů. V případě, že matka pobírá určité dávky, je třeba rozlišovat, zda jsou poskytovány z pojistných nebo nepojistných systémů, neboť dávky poskytované z nepojistných

¹⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 149.

¹⁴⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1027.

systemů se považují za subsidiární k vyživovací povinnosti.¹⁴⁵ V neposlední řadě je třeba při stanovení výživného soudem posoudit, zda by přiznání výživného nebylo v rozporu s dobrými mravy. Výživné může být neprovdané matce poskytováno maximálně po dobu dvou let a dle § 921 odst. 1 OZ se výživné plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, není-li stanoveno nebo dohodnuto jinak. Pokud během této doby dojde k podstatné změně poměrů, může soud v souladu s § 163 OSŘ na návrh změnit rozsudek odsuzující k plnění v budoucnu splatných dávek.

Od práva na výživné je třeba odlišit právo na úhradu některých nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Pod náklady spojené s těhotenstvím lze podřadit náklady vynaložené na těhotenské oblečení, léky, lékařskou péči nebo jízdné do zdravotnických zařízení. Náklady na pobyt v nemocnici a lékařský zákrok lze považovat za náklady spojené s porodem. Oproti tomu náklady na výbavu pro dítě nelze považovat za náklady matky, ale měly by být hrazeny v rámci vyživovací povinnosti rodičů k dítěti.¹⁴⁶ Neprovdaná matka se může domáhat práva na výživné pro sebe a práva na úhradu některých nákladů spojených s těhotenstvím pomocí žaloby u soudu, kterou je možné podat dle § 922 odst. 2 OZ do dvou let od porodu, přičemž je možné i zpětné přiznání těchto nároků.

Takto stanovená pravidla platí pro muže, který byl jako otec dítěte určen na základě druhé nebo třetí domněnky otcovství, zákon však v § 920 OZ počítá i s mužem, jehož otcovství je pravděpodobné. V odst. 2 citovaného ustanovení je připuštěna možnost, aby soud na návrh těhotné ženy uložil muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby částku potřebnou na výživu a příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem poskytl předem. Pravděpodobnost otcovství se patrně nejlépe bude prokazovat již probíhajícím řízením o určení otcovství, zákon současně však nestanoví povinnost matky k aktivnímu jednání, které by směřovalo k určení otce. Při stanovení výše částky je nutné brát v potaz skutečnost, že otcovství není postaveno na jisto. Z výkladu rozebíraného ustanovení vyplývá, že výživné může být splatné i jednorázově.¹⁴⁷

¹⁴⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1026.

¹⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022, s. 149.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 151.

Nadto OZ v odst. 3 umožňuje, aby soud pravděpodobnému otci uložil na návrh těhotné ženy povinnost předem poskytnout částku potřebnou k zajištění výživy dítěte. Toto ustanovení míří na situace, kdy otcovství k dítěti ještě není určeno, a tudíž doposud nevznikla vyživovací povinnost otce k dítěti, avšak současně je nespravedlivé požadovat po matce dítěte, aby nesla veškeré náklady na výživu dítěte sama. Doba, po kterou by měl pravděpodobný otec poskytovat částku potřebnou k zajištění výživy dítěte, je stanovena jako doba, po kterou by ženě náležela jako zaměstnankyni podle jiného právního předpisu mateřská dovolená. Mateřská dovolená je upravena v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce, a její trvání je stanoveno na dobu 28 týdnů, za předpokladu, že žena porodila zároveň dvě nebo více dětí, přísluší jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů.

Na závěr je třeba upozornit, že může nastat situace, kdy bude otcem dítěte určen jiný muž, než kterému byla soudem uložena povinnost k plnění jako pravděpodobnému otci. Jedná se tak o bezdůvodné obohacení dle § 2991 odst. 2 OZ, jelikož domnělý otec plnil, co měl po právu plnit jiný muž. Ve shodné situaci by se nacházel i muž, jenž plnil výše uvedené povinnosti pravděpodobného otce dobrovolně. Muž, který bude následně určen právním otcem dítěte, musí vydat pravděpodobnému otci to, oč se obohatil, tedy plnění, které poskytoval matce na základě ustanovení § 920 OZ. Za podmínky, že by otcovství k dítěti nebylo postaveno na jisto, avšak současně bylo prokázáno, že pravděpodobný otec nemůže být biologickým otcem dítěte, vzniká bezdůvodné obohacení na straně matky, jelikož u ní je soustředěna vyživovací povinnost k dítěti.

5. Veřejnoprávní aspekty nesezdaného soužití

Přestože se práce zaměřuje na soukromoprávní stránku nesezdaného soužití, je vhodné zmínit i dopady v rovině veřejnoprávní, neboť předpisy z oblasti veřejného práva reagují na výskyt nesezdaného soužití ve společnosti lépe než ty soukromoprávní, jelikož ve svých ustanovení přiznávají určitá práva a povinnosti konkrétně druhovi a družce, nikoliv pouze neurčitým osobám blízkým či spolužijícím.

5.1. Právo sociálního zabezpečení

O druhovi a družce nejčastěji hovoří prameny práva sociálního zabezpečení. Jedná se o obor práva, jenž poskytuje sociální ochranu v nepříznivých životních situacích anebo alespoň zmírňuje dopad sociálních událostí.¹⁴⁸ Aby bylo dosaženo nejvyšší možné ochrany, musí normy sociálního zabezpečení komplexně reflektovat společenské poměry. Začlenění sociální ochrany rodin založených na nesezdaném soužití do právních předpisů by bylo možné označit za jednu z nezbytných podmínek sociálního státu, zejména s ohledem na čl. 32 odst. 5 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“), jenž garantuje rodičům, kteří pečují o děti, pomoc ze strany státu. Pokud by poskytování podpory rodičům mělo být navázáno na fakt, zda se rodiče nachází v institucionalizované formě soužití, jednalo by se o neústavní podmínku porušující sociální práva zakotvená v LZPS.

5.1.1. Zákon o důchodovém pojištění

I přes úvod, jenž značně hovoří ve prospěch kohabitantů, některé systémy práva sociálního zabezpečení opomíjí výskyt nesezdaného soužití. Žádná z dávek poskytovaná na základě zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „ZDP“), nezohledňuje nesezdaný poměr. V oblasti poskytování důchodů se zákonodárce rozhodl upřednostnit manželský svazek, neboť pouze jednomu z manželů bude za splnění zákonem daných předpokladů přiznán vdovský/vdovecký důchod. Kohabitanté tak nemají nárok na peněžitou dávku po smrti jednoho z nich. Jako největší nevýhoda pro běžný život nesezdaného páru se patrně jeví nepřiznání vdovského důchodu ve chvíli, kdy pečují o dítě, a mají tak obzvláště zvýšené životní náklady a zasáhne je smrt jednoho z nich. Manželovi či manželce by v této situaci

¹⁴⁸ KOLDINSKÁ, Kristina; TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2018, s. 16 a 17.

náležela finanční pomoc prostřednictvím vdovského/vdoveckého důchodu za splnění podmínek v § 49 a násl. ZDP, a to po dobu péče o nezaopatřené dítě.¹⁴⁹ Nicméně nutno podotknout, že v případě smrti rodiče bude nezaopatřenému dítěti zpravidla přiznán sirotčí důchod dle § 52 a násl. ZDP, a to bez ohledu na to, zda byli rodiče manželi, či nikoliv. V tomto ohledu je tak možné hovořit o tom, že systém důchodového pojištění sice nepočítá s ochranou samotných kohabitantů, avšak na jejich děti ochrana dopadá. Úprava důchodového pojištění neakceptuje nesezdané soužití patrně z důvodu dlouhodobosti právních vztahů vznikajících na základě sociálních událostí, které jsou také dlouhodobého charakteru, přičemž právě pouze manželství vykazuje zákonem stvrzený prvek dlouhodobého, resp. trvalého soužití.¹⁵⁰

5.1.2. Zákon o nemocenském pojištění

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění (dále jen „ZNP“), přiznává ve svých ustanoveních kohabitantům poměrně příznivé právní postavení, neboť je lze podřadit pod pojem domácnost, jelikož domácností se pro účely tohoto zákona rozumí společenství fyzických osob, které spolu trvale žijí a společně uhradí náklady na své potřeby. Některé dávky nemocenského pojištění mohou být přímo navázány na nesezdané soužití. Úprava ošetřovného obsažená v § 39 a násl. ZNP umožňuje, aby osoba, která se účastní systému nemocenského pojištění, měla nárok na ošetřovné, pokud nemůže vykonávat svou práci z důvodu ošetřování určitých osob. Kohabitant může ošetřovat jednak druhého kohabitanta, jehož zdravotní stav to nezbytně vyžaduje, jednak dítě druhé strany nesezdaného páru, i přestože není jeho rodičem. Nárok na ošetřovné v těchto zmiňovaných případech vznikne za podmínky, že spolu osoby žijí ve společné domácnosti.

V rámci úpravy podpůrcí doby u ošetřovného je možné se přímo setkat s pojmy druh a družka. Podpůrcí doba dle § 40 ZNP činí za určitých podmínek delší dobu u osamělého zaměstnance, přičemž za osamělého zaměstnance bude

¹⁴⁹ Za nezaopatřené dítěte se dle § 20 odst. 4 ZDP považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost.

¹⁵⁰ GREGOROVÁ, Zdeňka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*. 1998, č. 5, s. 213.

považována pouze taková osoba, která je svobodná, ovdovělá nebo rozvedená, pokud nežije s družkou (druhem) nebo v registrovaném partnerství.

V případě dlouhodobého ošetrovního nastává obdobná situace jako u ošetrovního, neboť podmínkou dlouhodobého ošetrovního dle § 41a odst. 4 písm. d) ZNP je, že pojištěnec je druhem (družkou) ošetrované osoby nebo jinou fyzickou osobou žijící s ošetrovanou osobou v domácnosti.

Dále z dávek poskytovaných na základě ZNP jsou pro nesezdané páry podstatné peněžité pomoci v mateřství, dávka otcovské poporodní péče nebo vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Jejich vznik však není přímo navázán na existenci nesezdaného soužití

Negativum ZNP ve vztahu k nesezdanému soužití představuje ustanovení § 51 ZNP, které upravuje přechod nároku na dávku v případě smrti pojištěnce. Pokud pojištěnec zemře po vzniku nároku na dávku, přechází nárok na výplatu částek dávky postupně na manžela (manželku), děti a rodiče, jestliže žili s pojištěncem v době jeho smrti v domácnosti. Nároky tak nejsou předmětem dědictví. Předmětem dědictví by se staly pouze za předpokladu, že by nebylo těchto osob.

5.1.3. Zákon o životním a existenčním minimu

Dále je potřeba zmínit zákon, jenž výslovně neupravuje poskytování žádných dávek, avšak stanovuje částky životního a existenčního minima. Nedosažení hranice těchto částek představuje předpoklad pro vznik nároku na některé dávky, jež jsou závislé na příjmu společně posuzovaných osob. Tímto zákonem je zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu (dále jen „ZŽEM“). Životní minimum představuje dle § 1 odst. 1 ZŽEM minimální hranici peněžních příjmů osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Existenční minimum je dle § 1 odst. 1 ZŽEM vyjádřením minimální hranice příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Na tyto částky navazují další zákony z oblasti sociálního zabezpečení.

5.1.4. Zákon o státní sociální podpoře

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, uvádí jako příjemce svých norem přímo druha a družku, neboť jsou společně posuzovanými osobami a zákon je považuje v § 7 ZSSP za rodinu. Bezdětným kohabitantům by z dávek poskytovaných systémem sociální podpory mohl při splnění zákonem daných podmínek

vzniknout nárok pouze na příspěvek na bydlení. V případě, že by se z nesezdaného soužití narodilo dítě, může rodině náležet v závislosti na příjmu přídavek na dítě nebo porodné. Všem nesezdaným párům, kterým se narodilo dítě, pak bude náležet rodičovský příspěvek, a to bez ohledu na výši příjmů rodiny.

5.1.5. Zákon o pomoci v hmotné nouzi

Další zákon, jenž by mohl nesezdaným párům pomoci v tíživé sociální situaci, je zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Na základě tohoto zákona jsou osobám, které se nachází v hmotné nouzi, poskytovány dávky, jež slouží k zajištění základních životních podmínek. Pro posouzení, zda se kohabitant nachází v hmotné nouzi, jsou rozhodující příjmy a sociální majetkové poměry nesezdaného páru. Je tomu tak z důvodu, že kohabitanté jsou opět společně posuzovanými osobami.¹⁵¹ V systému pomoci v hmotné nouzi mohou být poskytovány tyto dávky: příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

5.1.6. Zákon o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě.

V souvislost s dávkami, které mohou být poskytovány nesezdaným párům a jejich dětem, je vhodné zmínit relativně nově zavedenou sociální dávku, kterou poskytuje stát nezaopatřeným dětem v případě, že osoba, jež má k nezaopatřenému dítěti vyživovací povinnost, tuto povinnost neplní. Jedná se o náhradní výživné poskytované podle zákona č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „ZNV“). Nezaopatřené dítě je vymezeno prostřednictvím ZSSP, definice je však shodná s tou, která je obsažena v ZDP a je uvedena výše. Dle § 3 písm. a) ZNV je jednou z hlavních podmínek pro vznik nároku na dávku probíhající exekuční řízení nebo řízení o soudním výkonu rozhodnutí k vymožení pohledávek na výživném. Tento předpoklad nemusí být naplněn, pokud soudní výkon rozhodnutí nebo exekuce byly zastaveny pro nemajetnost povinné osoby.

5.2. Trestní právo

5.2.1. Trestní zákoník

Trestní právo ve svých normách také bere zřetel na společenský fenomén nesezdaného soužití. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), se sice

¹⁵¹ Okruh společně posuzovaných osob pro účely posuzování stavu hmotné nouze se posuzuje podle ZŽEM. Dle § 4 odst. 1 písm. d) ZŽEM se dohromady posuzují osoby, které společně užívají byt.

o druhovi či družce výslovně nezmiňuje, ale užívá pojem osoba blízká. Osoba blízká je vymezena v § 125 TZ jako „*příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.*“ Tato definice se tak doslovně neshoduje s vymezením osoby blízké podle OZ, avšak vychází z ní a kohabity tak lze bezpochyby podřadit pod osoby blízké i dle TZ. Osoba blízká je v určitých skutkových podstatách předmětem útoku. Jedná se zejména o trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ. Další trestněprávní význam osoby blízké je dán u trestných činů nepřekážení trestného činu dle § 367 TZ nebo neoznámení trestného činu dle § 368 TZ. V těchto případech na základě existence vztahu osob blízkých dochází za současného splnění dalších zákonných podmínek k beztrestnosti pachatele.¹⁵²

Trestní právo hmotné je ve vztahu k nesezdaným párům ovlivněno také judikaturou. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 15.10.1981, sp. zn. 11 To 59/81, konstatoval, že druh matky dítěte sice nemá právní povinnost uloženou zákonem pečovat o dítě družky, jejíž opomenutí by mohlo zakládat trestní odpovědnost, avšak taková povinnost může vzniknout na základě konkludentní dohody.

5.2.2. Trestní řád

Zákonodárce při úpravě trestního práva procesního zašel ještě dál, neboť přiznal určitá práva konkrétně druhovi či družce. O nesezdaném soužití se zmiňuje již § 37 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „TR“), dle kterého může druh či družka zvolit obviněnému obhájce, pokud obviněný kohabity nevyužije svého práva zvolit si obhájce sám. Kohabity však nemůže zvolit obhájce proti vůli obviněného.¹⁵³

Druh či družka dále disponují právem odepřít výpověď dle § 100 TR. Druh obviněného má právo odepřít výpověď jako svědek. Současně svědek je oprávněn odepřít vypovídat, pokud by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání svému

¹⁵² DRAŠTÍK, Antonín. [§ 125 Osoba blízká]. In DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav; SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-02-20].

¹⁵³ Proti vůli obviněného by bylo možné zvolit obhájce pouze pokud by byl obviněný kohabity omezen ve svéprávnosti.

druhovi. Zákon tímto způsobem preferuje zachování etických a sociálních vztahů mezi osobami blízkými.¹⁵⁴

TŘ dále řadí nesezdané páry mezi osoby se samostatnými obhajovacími právy. Druh obžalovaného může v jeho prospěch podat dle § 247 odst. 2 TŘ odvolání, s tím se také pojí ustanovení § 142 odst. 2 TŘ umožňující osobám, které by mohly ve prospěch obviněného podat odvolání, podat ve prospěch obviněného stížnost proti usnesení o vazbě, o ochranném léčení a o zabezpečovací detenci. Shodné pravidlo platí také pro podání návrhu na povolení obnovy řízení dle § 280 odst. 3 TŘ. Kohabitanté však nemohou využít svých obhajovacích práv proti vůli obviněného.

¹⁵⁴ FENYK, Jaroslav. [§ 100 Právo odepřít výpověď]. In DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád: komentář*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. [cit. 2024-02-20].

6. Úvahy *de lege ferenda* ve světle právní úpravy evropských zemí

Z dosavadního výkladu vyplynulo, že se v českém právním řádu nachází otázky dotýkající se nesezdaných párů, které by mohly být řešeny odlišným způsobem tak, aby kohabitantům náleželo příznivější právní postavení. V úvahách, jakým směrem by se zákonodárce měl při úpravě vzájemných práv a povinností nesezdaných párů ubírat, je možné vycházet z právních řádů evropských států, a to zejména s ohledem na postupné sblížování evropského rodinného práva. Ke sblížování úprav rodinného práva mimo jiné také přispívá i rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva, jenž se ve své rozhodovací činnosti zabýval již mnohokrát problematikou nesezdaného soužití.¹⁵⁵ Rada Evropy také bere v potaz narůstající trend nesezdaného soužití, neboť se jím zabývala v Doporučení výboru ministrů Rady Evropy členským státům o platnosti smluv mezi osobami žijícími spolu jako nesezdané dvojice a jejich závětních dispozic č. 3/88.

Pokud by se zákonodárce rozhodl přikročit ke změně právní úpravy a zasáhnout do právních poměrů druhá a družky nad rámce současné právní úpravy, může jako inspirační zdroj využít nejen zahraniční právní předpisy, ale i akademické projekty. *Model family code* představuje vzorový rodinněprávní kodex. Normy v něm obsažené vychází z úprav rodinného práva po celém světě a jsou patrně nadčasového charakteru, jelikož navrhují vytvoření institutu *partnership*, který by v sobě zahrnoval manželství, registrované partnerství a nesezdané soužití v rovném postavení.¹⁵⁶

Dále je také nezbytné zmínit činnost Komise pro evropské rodinné právo (dále jen „Komise“). Jedná se o uskupení odborníků, jejichž hlavním úkolem je vypracování teoretických modelů pro harmonizaci rodinného práva v Evropě.¹⁵⁷ Komise se vedle tradičních témat rodinného práva zabývala i faktickými svazky, pro něž vypracovala soubor principů. Principy Komise aplikovatelné na nesezdané páry vychází z národních zpráv o právním stavu ve 28 evropských zemích. Principy zobecňují evropské hodnoty rodinného práva tak, aby mohly sloužit národním

¹⁵⁵ Např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.05.1994 ve věci *Keegan proti Irsku* nebo rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 03.04.2012 ve věci *Van der Heijden proti Nizozemsku*.

¹⁵⁶ PALÁSEK, Milan. *Nesezdané soužití v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. In KRÁ-LÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015*, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 131 a 132.

¹⁵⁷ Commission on European Family Law. *History*. Online. ceflonline.net. 2012. Dostupné z: <http://ceflonline.net/history/>. [cit. 2024-02-22].

zákonodárcům jako vzor. Z údajů shromážděných Komisí vychází i následující úvahy, jež by mohly být inspirací českému zákonodárci.

6.1. Jakým směrem se vydat

Evropské státy reflektují ve svých právních řádech nesezdaná soužití různou měrou. V roce 2016 byl stav následující – šest z osmadvaceti států neposkytovalo neformálním vztahům vůbec žádnou právní ochranu.¹⁵⁸ Čtrnáct států přiznávalo druhovi a družce určitá práva a povinnosti, avšak zejména pouze prostřednictvím obecných institutů, tedy bez *lex specialis* pro kohabity.¹⁵⁹ Devět států přijalo výslovnou právní úpravu dopadající na faktické svazky,¹⁶⁰ tyto státy tak reformovaly své rodinné právo takovým způsobem, aby poskytly ochranu co největšímu počtu osob.¹⁶¹

Úvahy de lege ferenda v této práci nebudou vedeny takovým směrem, aby došlo k ekvivalenci nesezdaného soužití a institutu manželství. Za vzor si tak nelze vzít normy chorvatského či slovinského rodinného práva, jež nesezdané soužití zakotvují jako sice neformální, avšak do značné míry institucionalizovanou formu soužití, postavenou na roveň manželství.

Chorvatský právní řád upravuje manželství a registrované partnerství a současně dvě podoby nesezdaného vztahu. V nesezdaném soužití se mohou nacházet různopohlavní i stejnopohlavní páry. V případě heterosexuálního páru nesezdané soužití představuje životní svazek mezi svobodným mužem a svobodnou ženou, který trvá nejméně tři roky nebo méně, pokud se partnerům narodilo společné dítě. Tato definice je aplikovatelná pouze pro rodinněprávní účely. Chorvatské normy rodinného práva nevyžadují ke vzniku nesezdaného poměru žádné další podmínky, ovšem z právní praxe vyplývá, že institut dopadá pouze na osoby, které splňují předpoklady pro uzavření manželství. Dle chorvatského rodinného práva má soužití stejné osobní, majetkové a jiné právní účinky jako manželství. V odvětvích práva dědického nebo sociálního zabezpečení je tomu stejně, avšak napříč jednotlivými zákony se definice nesezdaného soužití odlišuje. U neformálního partnerství osob

¹⁵⁸ Jedná se o Estonsko, Řecko, Lucembursko, Rusko, Slovensko a federální právo Španělska.

¹⁵⁹ Jedná se o Rakousko, Belgie, Bulharsko, Českou republiku, Dánsko, Anglii a Wales, Francii, Německo, Itálii, Lotyšsko, Litvu, Nizozemsko, Norsko a Švýcarsko.

¹⁶⁰ Jedná se o Švédsko, Maďarsko, Slovinsko, Chorvatsko, Katalánsko, Portugalsko, Skotsko, Irskou republiku a Finsko.

¹⁶¹ MOL, Charlotte. *Reasons for Regulating Informal Relationships: A Comparison of Nine European Jurisdictions*. Online. Utrecht Law Review. 2016. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2811569. [cit. 2024-02-22]. s. 98.

stejného pohlaví je upraven obdobný princip, neboť pokud bude naplněna podmínka doby trvání vztahu, která je také tříletá, vznikají mezi kohabity stejné práva a povinnosti jako mezi registrovanými partnery. Nejpodstatnější rozdíl mezi chorvatským manželstvím a registrovaným partnerstvím představuje právní úprava vztahů k dětem.¹⁶²

Slovenský právní řád obsahuje obdobnou úpravu mimomanželských svazků, k jejichž vzniku postačí, pokud spolu muž a žena žijí delší dobu a současně neexistují důvody, které by vedly k neplatnosti manželství. Zákon tedy nestanovuje minimální dobu trvání vztahu. Pokud by případně mezi partnery vznikl spor o existenci mimomanželského svazku, je možné tento spor rozhodnout pouze jako předběžnou otázku v rámci soudního sporu.¹⁶³ Takový stav vykazuje určitou míru právní nejistoty.

Jako inspirační zdroj by českému zákonodárci mohl posloužit spíše „nordický model“ nesezdaného soužití. Severské státy si nezachovaly tradiční přístup k rodině, která by byla založena na manželském základu. Již od poloviny 90. let minulého století se ve Švédsku více než polovina dětí narodila mimo manželství.¹⁶⁴ Právní úprava zemí severní Evropy je velmi pokroková, jelikož Švédsko, Dánsko, Norsko a Finsko jsou země, které umožňují manželství párům různého i stejného pohlaví.¹⁶⁵ Dánský zákonodárce dokonce jako první na světě zavedl možnost registrovaného partnerství pro homosexuální páry.¹⁶⁶ Páry odlišného pohlaví v Dánsku sice nikdy neměly možnost uzavřít registrované partnerství, avšak v této zemi existuje celá řada speciálních zákonů¹⁶⁷, jež dopadají na kohabity. V České republice by mohl být negativně přijímán fakt, že by soukromoprávní aspekty nesezdaného soužití měly být upraveny v mnoha dílčích zákonech, když během rekonstrukce soukromého práva byl přijat OZ, jenž má charakter kodexu. Z OZ je sice vyčleněna

¹⁶² REŠETAR, Branka a NATAŠA, Lucić. *NATIONAL REPORT: CROATIA*. Online. ceflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-05]. s. 1 až 3.

¹⁶³ NOVAK, Barbara. *NATIONAL REPORT: SLOVENIA*. Online. ceflonline.net. 2014. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-05]. s. 1 až 3.

¹⁶⁴ ŠTASTNÁ, Anna. *POPULAČNÍ VÝVOJ: Švédsko*. Online. demografie.info.cz. 2010. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=717. [cit. 2024-03-05].

¹⁶⁵ PITOŇÁK, Michal a KRYŠTOF, Eckhart. *Rovnost manželství ve světě*. Online. queergeography.cz. 2022. Dostupné z: <https://queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>. [cit. 2024-03-06].

¹⁶⁶ FIALA, Jan. *Férové manželství ve světě: V Dánsku to byl logický krok, zákon se přijímal jen čtvrt roku*. Online. jsmefer.cz. 2019. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/dansko>. [cit. 2024-03-06].

¹⁶⁷ Zákon o dětech, zákon o rodičovské odpovědnosti, zákon o adopci, zákon o jménech...

úprava registrovaného partnerství, ale i meritum této otázky je upraveno v jednom zákoně. Zároveň je patrně nemyslitelné, aby český zákonodárce začlenil do OZ v rámci úpravy rodinného práva vedle tradičního institutu manželství i práva a povinnosti nemanželských svazků. Lze se tak spíše přiklánět k možnosti přijetí *lex specialis* pro nesezdané páry. V případě, že by se zákonodárce vydal tímto směrem, bude postaven před otázkou, zda novelizovat stávající ZRP tak, aby dopadal i na různopohlavní páry, nebo zda přijmout úplně nový zákon. Dále bude pozornost zaměřena především na neoptimálnější obsah takové úpravy, a to bez ohledu na to, zda by měl být obsažen v samostatném zákoně, či nikoliv.

6.2. Obsah nové právní úpravy

Jako první je třeba vyřešit otázku, zda je vhodné zachovat kontinuitu ZRP a heterosexuálním nesezdaným párům nabídnout možnost úředním postupem vstoupit do registrovaného partnerství nebo zda vytvořit zcela novou právní úpravu, jejíž důsledky nastávají na základě zákona a bez ohledu na to, zda si to kohabitanté přejí. Obě varianty mají své výhody i nevýhody.

V prvním zmiňovaném případě je zachován především princip autonomie vůle. Kohabitanté si sami rozhodnou, jaká pravidla budou dopadat na jejich soužití. Pokud se rozhodnou vstoupit do registrovaného partnerství a jeho současná podoba bude zachována, získají výhodnější právní postavení především v oblasti osobních práv, dědického práva nebo společného bydlení. Možnost různopohlavních párů vstoupit do registrovaného partnerství by nebyla v Evropě ojedinělá, lze ji nalézt např. v Belgii¹⁶⁸ či Lucembursku¹⁶⁹. Kohabitanté by však neměli být postaveni před volbu, zda žít jako nesezdaný pár bez právní ochrany, nebo zda upravit vzájemná práva a povinnosti jako registrovaní partneři. K této situaci by na našem území nemělo docházet, protože pokud by se kohabitanté nerozhodli pro registrované partnerství, tak by jim OZ poskytoval alespoň minimální ochranu prostřednictvím osoby blízké nebo osoby spoluzijící. Nejméně příznivý právní stav donedávna panoval v Severním Irsku. Nesezdané páry zde nepožívaly právní ochrany a ani

¹⁶⁸ SWENNEN, Frederik a MORTELMANS, Dimitri. *NATIONAL REPORT: BELGIUM*. Online. ceflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-06]. s. 1.

¹⁶⁹ HILGER, Françoise. *NATIONAL REPORT: LUXEMBOURG*. Online. ceflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-06]. s. 1.

neměly možnost vstoupit do registrovaného partnerství.¹⁷⁰ Otázkou při volbě této varianty však zůstává, zda by kohabitanté využívali možnosti registrovaného partnerství, zda by spíše neupřednostnili vstup do manželství, a to zejména s ohledem na případné osvojení.

Druhý teoretický model spočívá v zavedení zcela nové právní úpravy, jejíž účinky by nastávaly *ex lege*. K tomuto řešení přikročili švédští zákonodárci v zákoně o soužití, z něhož vychází i následující úvahy.¹⁷¹ Nová právní úprava by zavedla legislativní termín nesezdaného soužití. Pojem nesezdaného soužití by bylo možné v zákoně definovat jako trvalé soužití dvou osob ve společné domácnosti. Tyto osoby by byly označovány jako druhové. Zákon by nekladal požadavek na minimální dobu trvání vztahu, ovšem zároveň by měl být vykládán tak, aby se nevztahoval na vztahy krátkodobé či nahodilé. V případě pochybností je adekvátní vycházet z minimální šestiměsíční doby trvání nesezdaného vztahu, avšak ta by měla být pouze dovozována rozhodovací praxí. Současně by mělo být možné připustit vztažení právní úpravy i na kratší soužití, pokud budou prokázány okolnosti svědčící o naplňování atributů dlouhodobého vztahu. Nestanovení minimální doby trvání soužití představuje vybočení z ustáleného směru, neboť právní řády evropských států¹⁷² zpravidla předpokládají konkrétně stanovenou dobu trvání vztahu. Principy Komise u kvalifikovaného soužití stanovují dokonce pětiletou délku trvání vztahu, přičemž tuto podmínku je možné prolomit, pokud by se páru narodilo dítě. Nicméně ustanovení, jež *expressis verbis* nestanoví časovou hranici, lze považovat za rozumné, neboť lpění na přesně stanovené době trvání vztahu může mít v určitých případech negativní důsledky.

Dále je třeba vyřešit otázku, jaké podmínky musí splňovat osoby, aby je bylo možné subsumovat pod pojem druhové. Nesezdané soužití by nevzniklo mezi osobami, pokud by se alespoň jedna z nich nacházela v již existujícím manželství nebo registrovaném partnerství. Věková hranice by byla stanovena dosažením zletilosti. Nesezdané soužití by se však mohlo vztahovat i na osoby, které nejsou plně

¹⁷⁰ PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života? *Právní rozhledy*. 2021, č. 4, s. 126. A *Guidance on civil partnerships in Northern Ireland*. Online.nidirect.gov.uk. Dostupné z: <https://www.nidirect.gov.uk/articles/guidance-civil-partnerships-northern-ireland>. [cit. 2024-03-06].

¹⁷¹ JÄNTERÄ-JAREBORG, Maarit; BRATTSTRÖM, Margareta a ERIKSSON, LisaMarie. *NATIONAL REPORT: SWEDEN*. Online. ceflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-07]. s. 1 až 49.

¹⁷² Např. Finsko, Chorvatsko či Portugalsko.

svéprávné a jsou starší 15 let, za podmínky, že osoba, jež má a vykonává rodičovskou odpovědnost, udělí souhlas s vedením společné domácnosti s druhem či družkou.

Kritikou švédského modelu může být, že zákon upravuje pouze majtkové poměry, nicméně při zániku nesezdaného soužití současná česká právní úprava neposkytuje ochranu majtkovým zájmům bývalých kohabitantů. Tři podstatné body by proto měly být postihnuty. U případů, kdy pouze jeden z páru má právo bydlet v bytě či domě, který doposud obývali společně, by mohla být stanovena ochranná doba pro druhého kohabitanta, jenž by mu zaručovala dočasné právo bydlení tak, aby si pro sebe mohl zajistit obydlí nové. Druhý případ se dotýká nabytého majtku za trvání soužití. Zde se nabízí vytvoření vyvratitelné právní domněnky. Má se za to, že movité věci sloužící k běžným potřebám společné domácnosti druhů, které nabyl jeden z druhů nebo které nabyli druhové společně, jsou v podílovém spoluvlastnictví druhů, přičemž velikost podílů je stejná. V neposlední řadě by bylo vhodné stanovit vyživovací povinnost pro bývalého druha/družku. Podmínky by mohly být stanoveny obdobně jako v případě výživného pro rozvedeného manžela.

Právní úprava nesezdaného soužití by měla také výslovně obsahovat možnost, aby si druhové vzájemná práva a povinnosti upravili kohabitační dohodou, která by případně vyloučila právní účinky zákonné úpravy. K tomuto se vyjádřil španělský Ústavní soud, jenž shledal neústavní takovou úpravu, která by neumožňovala kohabitantům se svobodně rozhodnout, zda se na jejich soužití má vztahovat speciální zákonná úprava. Obligatorní písemná forma kohabitační dohody by pravděpodobně musela být vyžadována. Maltská právní úprava dokonce vyžaduje pro kohabitační dohodu formu notářského zápisu,¹⁷³ taková podmínka je již velmi formální a lepším řešením by mohly být úředně ověřené podpisy smluvních stran.

Ve vztahu k dětem se jako nejcitelnější problém českého právního řádu jeví nemožnost společného osvojení nebo individuálního osvojení dítěte druha. Švédské právo bylo do září 2018 stejně nekompromisní vůči nesezdaným párům jako to české. Po reformě rodinného práva byla švédským kohabitantům přiznána možnost jednak společného osvojení, jednak možnost osvojit si dítě partnera s jeho

¹⁷³ PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života? *Právní rozhledy*. 2021, č. 4, s. 126.

souhlasem. Zavedení obou možností i do českého právního řádu by bylo v souladu s nejlepším zájmem dítěte, stejně jak to uvádí švédský zákonodárce.¹⁷⁴

¹⁷⁴ JÄNTERÄ-JAREBORG, Maarit a BRATTSTRÖM, Margareta. *Update – SWEDEN*. Online. ceflonline.net. 2021. Dostupné z: <http://ceflonline.net/update-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-07]. s. 8 až 10.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo podat komplexní výklad o právech a povinnostech nesezdaných párů a dojít tak k odpovědi na otázku, zda český právní řád poskytuje ochranu tomuto společenskému trendu. Z obsahu práce lze vyvodit závěr, že právní úprava nesezdaného soužití je mezerovitá, nikoliv neexistující. V porovnání s manželstvím či registrovaným partnerstvím je ochrana zájmů kohabitantů upozaděna. Nelze však kritizovat zákonodárce za to, že při úpravě upřednostňuje institucionalizované formy soužití, zejména s ohledem na historický vývoj rodinněprávních norem. I Evropský soud pro lidská práva stále přiznává manželství výsostně právní postavení, přestože právo na rodinný život je vykládáno široce.

Negativum současné právní úpravy je, že regulace nesezdaného soužití je ponechána na obecné úpravě bez zohlednění podstaty této formy soužití. Pokud se zákonodárce rozhodl vymezit práva a povinnosti nesezdaného páru, využil k tomu institutů osoby blízké a společné domácnosti.

První kapitola podala obecný výklad o nesezdaném soužití. Představila definici nesezdaného soužití a sjednotila terminologii pro zbytek práce.

Druhá kapitola představila podmínky, za kterých mohou být instituty osoby blízké a společné domácnosti vztaheny na nesezdané páry.

Na vymezení těchto pojmů navazuje třetí kapitola, jež se zabývala osobními i majetkovými právy a povinnostmi. V podkapitole Konkrétní práva a povinnosti bylo zejména upozorněno na ta ustanovení OZ, která by mohla být řešena vhodnějším způsobem tak, aby byl reflektován výskyt nesezdaného soužití ve společnosti. Nejvíce jsou nesezdané páry znevýhodněny, pokud OZ obsahuje výčet jednotlivých osob blízkých v explicitně stanoveném pořadí. Oproti tomu podkapitola Spoluvlastnictví poukázala na skutečnost, že neexistence zákonem upraveného majetkového společenství mezi druhem a družkou může představovat atraktivní stránku nesezdaného soužití. V případě společného bydlení je kohabitantům přiznána slabší právní ochrana a je třeba na ně apelovat, aby si své právní poměry upravili dopředu. V úpravě dědického práva nejsou nesezdané páry opomenuty, ale spíše upozaděny, jelikož může nastat nespočet životních situací, za kterých nebude pozůstalý kohabitant majetkově zajištěn.

U rodičovství nesezdaného páru, kterým se zbývala čtvrtá kapitola, se potvrdila zásada z dob římského práva „*mater semper certa pater incertus*“, která

však platí stejně i pro rodičovství manželů. Úprava vzájemných práv a povinností rodičů a dětí nečiní rozdíl mezi dětmi manželskými a nemanželskými. V přístupu k rodičovství jsou však nesezdaným párům za některých okolností kladeny překážky představované zejména nedostatečnými právy putativních otců a zákazem společného i individuálního osvojení.

Dále bylo potřeba v páté kapitole vyzdvihnout úroveň veřejnoprávních předpisů, které reagují na aktuálnost společenského fenoménu nesezdaného soužití a začleňují do svých norem práva přiznaná konkrétně druhovi a družce.

V poslední kapitole jsou představeny úvahy, kterými by se mohl inspirovat český zákonodárce. Těmto návrhům však předchází jedna otázka, a to zda by vůbec zákonodárce měl intervenovat do nesezdaného soužití. Nestalo se nesezdané soužití společenským fenoménem právě z důvodu absence striktních právních pravidel? Vystavalo mnoho otázek, které by si měl zákonodárny sbor položit. Jejich zodpovězení zřejmě vyžaduje podrobný sociologický výzkum a detailní právní rozbor.

Na úvahy *de lege ferenda* je potřeba navázat zmínkou o aktuálním děním v Poslanecké sněmovně. Ta se od poloviny roku 2022 zabývala návrhem zákona skupiny poslanců, který by novelizoval OZ takovým způsobem, aby bylo umožněno stejnopohlavním párům vstoupit do manželství. Tyto změny se sice přímo nedotýkají tématu práce, ale práce zároveň na mnoha místech porovnává nesezdané soužití s institucionalizovanými formami soužití. Z tohoto důvodu je vhodné krátce zmínit připravované změny.

Manželství by dle původního poslaneckého návrhu zákona v § 655 OZ již nebylo definováno jako trvalý svazek muže a ženy, nýbrž jako trvalý svazek dvou lidí. Znění tohoto návrhu nebylo přijato, avšak dolní komora Parlamentu České republiky dne 28.02.2024 schválila pozměňovací návrh poslance Jiřího Navrátila (KDU-ČSL) a poslankyně Heleny Válkové (ANO). Obsah pozměňovacího návrhu je poměrně odlišný od původního záměru, neboť zavádí do OZ institut partnerství. Dle pozměňovacího návrhu by měl být vytvořen druhý odstavec v § 655, jež by obsahoval: „*Partnerství je trvalý svazek dvou lidí stejného pohlaví, který se uzavírá stejným způsobem jako manželství. Nestanoví-li tento zákon nebo jiný právní předpis jinak, vztahují se na partnerství a partnery v tomto svazku ustanovení o manželství, manželích, vdovách a vdovcích v tomto zákoně a jiných právních předpisech obdobně.*“ Práce ve svých závěrech a úvahách o formách soužití nezohledňuje připravované změny, jelikož jsou náhlé a dle webových stránek Poslanecké sněmovny

v polovině března 2024 probíhá příprava textu návrhu zákona schváleného Poslaneckou sněmovnou ke zveřejnění a předání do dalších kroků legislativního procesu.¹⁷⁵ Ve vztahu ke sledovanému tématu je podstatné, že se bude pravděpodobně jednat o institucionalizovanou formu soužití vyhrazenou pouze pro stejnopohlavní páry.

Na úplný závěr již zbývá jen dodat posledních několik bodů. Existuje velké množství důvodů, které vedou osoby k výběru nesezdaného soužití. Mnoho párů se patrně nechává inspirovat citátem německého filozofa Arthura Schopenhauera: „*Oženit se znamená zdvojnásobit své povinnosti a napůl omezit svá práva.*“

Pro každodenní život párů, které se rozhodly pro nesezdané soužití, lze ze všech položených otázek považovat za nejpodstatnější právní vědomí – zda a do jaké míry jsou seznámeny s aktuální právní úpravou, a to bez ohledu na její obsah. Kohabitanté by si měli být vědomi, jakými právy disponují a jaké všechny právní konsekvence z nesezdaného soužití vyplývají.

Přínos této diplomové práce lze spatřovat především v podání komplexního výkladu právních důsledků nesezdaného soužití a v poskytnutí návrhů na úpravu legislativy, které by odstranily nejtěživější nedostatky současné právní úpravy.

¹⁷⁵ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 241, Novela z. – občanský zákoník*. Online. psp.cz. 2024. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&T=241>. [cit. 2024-03-15].

Cizojazyčné resumé

The aim of the diploma thesis was to provide a comprehensive interpretation of the rights and obligations of unmarried couples and thus arrive at an answer to the question of whether the Czech legal system provides protection for this social trend. The conclusion that can be drawn from the content of the work is that the legal regulation of unmarried cohabitation is patchy, not non-existent. Compared to marriage or registered partnership, the protection of the interests of cohabitants takes a back seat. However, the legislators cannot be criticized for prioritizing institutionalized forms of cohabitation during the amendment, especially with regard to the historical development of family law norms.

The negative of the current legislation is that the regulation of unmarried cohabitation is left to general regulation without taking into account the essence of this form of cohabitation. If the legislator decided to define the rights and obligations of an unmarried couple, he used the institutes of close persons and joint households.

The first chapter gave a general explanation of unmarried cohabitation. It introduced the definition of unmarried cohabitation and unified the terminology for the rest of the work.

The second chapter presented the conditions under which the institutes of close persons and joint households can be applied to unmarried couples.

The definition of these concepts is followed by the third chapter, which dealt with mutual personal and property rights and obligations. In some places, the work affects not only the relationship between cohabitants, but also rights and obligations in relation to third parties.

In the fourth chapter, the parentage of an unmarried couple was subjected to a legal analysis. However, unmarried couples are faced with obstacles in some circumstances when it comes to parenting, mainly represented by the first presumption of paternity and the ban on joint and individual adoption.

The fifth chapter highlights the level of public law rewrites, which respond to the actuality of the social phenomenon of unmarried cohabitation and incorporate into their norms the rights specifically granted to partners.

In the last chapter, contemplations of *de lege ferenda* are presented in the light of the legislation of European countries, by which the Czech legislator could be inspired.

Seznam použitých zkratk právních předpisů

LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
OZO	Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský.
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
ZDP	Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.
ZMJP	Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
ZNP	Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.
ZNV	Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném).
ZPHN	Zákon č. 111/2006 S., o pomoci v hmotné nouzi.
ZRP	Zákon č. 115/2006 S., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
ZSSP	Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.
ZSZS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.
ZZS	Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
ZŽEM	Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo.* 3. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). Praha: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
- KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti.* Populární právnická knihovna. Praha: Orbis, 1962. ISBN 11-080-62.
- KOLDINSKÁ, Kristina; TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení.* 7., podstatně přepracované vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-692-0.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva.* Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975).* 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654).* Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I. § 1–117.* Komentátor. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.
- POLIŠENSKÁ, Petra; FEBEROVÁ, Radka a STUHLÍK, Zdeněk. *Rodinné právo – právní postavení dítěte. Musíš znát...* Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-442-5.
- VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy.* 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

- VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a TAUCHEN, Jaromír. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. 1. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6006-7.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela a PSUTKA, Jindřich. *Spoluvlastnictví a společné jmění manželů: § 136 – § 151 občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-58-0.

Oborné články

- ELIÁŠ, Karel. Domácnost. *Ad Notam*. 2007, č. 3, s. 69 až 75. ISSN 1211-0558.
- ELISCHER, David. Několik úvah nad kohabitací. *Právní fórum*. 2009, č. 7, s. 258 až 268. ISSN 1214-7966.
- GREGOROVÁ, Zdeňka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*. 1998, č. 5, s. 209 až 214. ISSN 1210-6410.
- KOPEČKOVÁ, Andrea. Domácnost jako institut soukromého práva. *Rodinné listy*. 2016, č. 7/8, s. 6 až 9. ISSN 1805 až 0824.
- ONDRÚŠ, Miroslav. Právo volby pohřbu – povaha a vymahatelnost. *Právní rozhledy*. 2017, č. 13/14, s. 473 až 479. ISSN 1210-6410.
- PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života? *Právní rozhledy*. 2021, č. 4, s. 123 až 134. ISSN 1210-6410.

Příspěvky ve sborníku

- GREBEŇOVÁ, Veronika. *Bez důvodné obohacení v nesezdaném soužití*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 24 až 41. ISBN 978-80-210-8202-1.

- GROCHOVÁ, Martina. *Manželství jako podmínka k právnímu rodičovství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 42 až 55. ISBN 978-80-210-8202-1.
- KONEČNÁ, Petra a PINKAVOVÁ, Zdena. *Majetkové poměry v nesezdaném soužití v porovnání s majetkovým společenstvím v manželství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 76 až 87. ISBN 978-80-210-8202-1.
- PALÁSEK, Milan. *Nesezdané soužití v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 118 až 132. ISBN 978-80-210-8202-1.
- VINO PALOVÁ, Nikola. *Právní ochrana rodinné domácnosti v případech nesezdaného soužití*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 186 až 199. ISBN 978-80-210-8202-1.

Internetové zdroje

- *Břetislavova dekreta*. Online. dějepis.com. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/dokument/bretislavovy-dekrety/>.
- Civil Code of Québec. Online. Dostupné z: <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991>.
- Commission on European Family Law. *History*. Online. ceflonline.net. 2012. Dostupné z: <http://ceflonline.net/history/>.
- DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád: komentář*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz.
- DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav; SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz.

- FIALA, Jan. *Férové manželství ve světě: V Dánsku to byl logický krok, zákon se přijímal jen čtvrt roku*. Online. jsmefer.cz. 2019. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/dansko>.
- *Guidance on civil partnerships in Northern Ireland*. Online.nidirect.gov.uk. Dostupné z: <https://www.nidirect.gov.uk/articles/guidance-civil-partnerships-northern-ireland>.
- HILGER, Françoise. *NATIONAL REPORT: LUXEMBOURG*. Online. ce-flonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-06]. s. 1 až 25.
- JÄNTERÄ-JAREBORG, Maarit a BRATTSTRÖM, Margareta. *Update – SWEDEN*. Online. cefflonline.net. 2021. Dostupné z: <http://cefflonline.net/update-reports-by-jurisdiction/>. s. 1 až 10.
- JÄNTERÄ-JAREBORG, Maarit; BRATTSTRÖM, Margareta a ERIKSSON, LisaMarie. *NATIONAL REPORT: SWEDEN*. Online. cefflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://cefflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. s. 1 až 49.
- KETTNEROVÁ, Lucie. *Staroegyptské manželství bylo rovnocenným svazkem, rozvody byly vcelku běžné*. Online. iForum. 2014. Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/iforum-15043.html>.
- Legislativní rada vlády. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. Online. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR23309_2011_05_25?workspaceId=abace80f-f61a-4301-95f2-0b2873f9e654#unit-9377.
- MOL, Charlotte. *Reasons for Regulating Informal Relationships: A Comparison of Nine European Jurisdictions*. Online. Utrecht Law Review. 2016. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2811569. s. 98 až 113.
- NOVAK, Barbara. *NATIONAL REPORT: SLOVENIA*. Online. cefflonline.net. 2014. Dostupné z: <http://cefflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. s. 1 až 28.
- PITOŇÁK, Michal a KRYŠTOF, Eckhart. *Rovnost manželství ve světě*. Online. queergeography.cz. 2022. Dostupné z: <https://queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>.

- POŘÍZEK, Jan. *Kdy právo na náhradu nemajetkové újmy nezaniká smrtí poškozeného či povinného*. Online. PRAVNÍ PROSTOR. 2018. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/kdy-pravo-na-nahrada-nemajetkove-ujmy-nezanika-smrti-poskozeneho-ci-povinneho>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 241, Novela z. – občanský zákoník*. Online. psp.cz. 2024. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&T=241>.
- Principle 5:1 Definitions, *The principles of European family law regarding the property, maintenance and succession rights of couples in de facto unions*. Online. ceflonline.net. Dostupné z: <http://ceflonline.net/principles/>.
- REŠETAR, Branka a NATAŠA, Lucić. *NATIONAL REPORT: CROATIA*. Online. ceflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. s. 1 až 34.
- ŘÍMANOVÁ, Hana a KORNEL, Martin. *Co je možné smlouvou mezi druhem a družkou upravit?* Online. PRAVNÍ PROSTOR. 2021. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/co-je-mozne-smlouvou-mezi-druhem-druzkou-upravit>.
- SWENNEN, Frederik a MORTELMANS, Dimitri. *NATIONAL REPORT: BELGIUM*. Online. ceflonline.net. 2015. Dostupné z: <http://ceflonline.net/informal-relationships-reports-by-jurisdiction/>. [cit. 2024-03-06]. s. 1 až 38.
- ŠŤASTNÁ, Anna. *POPULAČNÍ VÝVOJ: Švédsko*. Online. demografie.info. 2010. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=717.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521–3081)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721–2520)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475–1720)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz.

- ŠVESTKA, Jiří; DVORČÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1–654)*. Online. Systém ASPI. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz.
- TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy manželství a nesezdaného soužití – II. díl, majetkové vztahy za trvání svazku*. Online. PRAVNÍ PROSTOR. 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/srovnani-pravni-upravy-manzelstvi-a-nesezdaneho-souziti-ii-dil-majetkove-vztahy-za-trvani-svazku>.
- Veřejný ochránce práv. *Nikdo nečeká spor o hrob nebo urnu, přesto k nim dochází*. Tisková zpráva. Online. ochrance.cz. 2018. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/nikdo-neceka-spor-o-hrob-nebo-urnu-presto-k-nim-dochazi/>.

Právní předpisy

- Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský.
- Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.
- Zákon č. 111/2006 S., o pomoci v hmotné nouzi.
- Zákon č. 115/2006 S., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.
- Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném).
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 14.06.2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16.05.2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19.11.2015, sp. zn. Pl. ÚS 10/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20.02.2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22.12.2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31.03.2020, sp. zn. IV. ÚS 2578/19.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9.03.1967, sp. zn. 5 Co 54/67.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 19.02.1952, sp. zn. 21 Ok 44/52.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15.10.1981, sp. zn. 11 To 59/81.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 03.04.2012 ve věci *Van der Heijden proti Nizozemsku*.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.05.1994 ve věci *Keegan proti Irsku*.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7.11.2013 ve věci *Valianatos a ostatní proti Řecku*.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02.04.2020, sp. zn. 24 Cdo 3958/ 2019.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.06.2008, sp. zn. 32 Odo 1754/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.04.2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2022, sp. zn. 25 Cdo 3144/2021.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.10.2019, sp. zn. 25 Cdo 4518/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.09.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.04.2015, sp. zn. 21 Cdo 4987/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.02.2023, sp. zn. 22 Cdo 478/2022.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.01.2002, sp. zn. 21 Cdo 627/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.01.2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2013, sp. zn. 21 Cdo 292/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2017, sp. zn. 30 Cdo 2202/2017.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.01.2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2018, sp. zn. 21 Cdo 5781/2017.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10.06.1982, sp. zn. Cpj 163/81.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 05.08.2005, sp. zn. 26 Cdo 1470/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 09.03.2006, sp. zn. 22 Cdo 685/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.09.2006, sp. zn. 21 Cdo 683/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2009, sp. zn. 22 Cdo 64/2008.